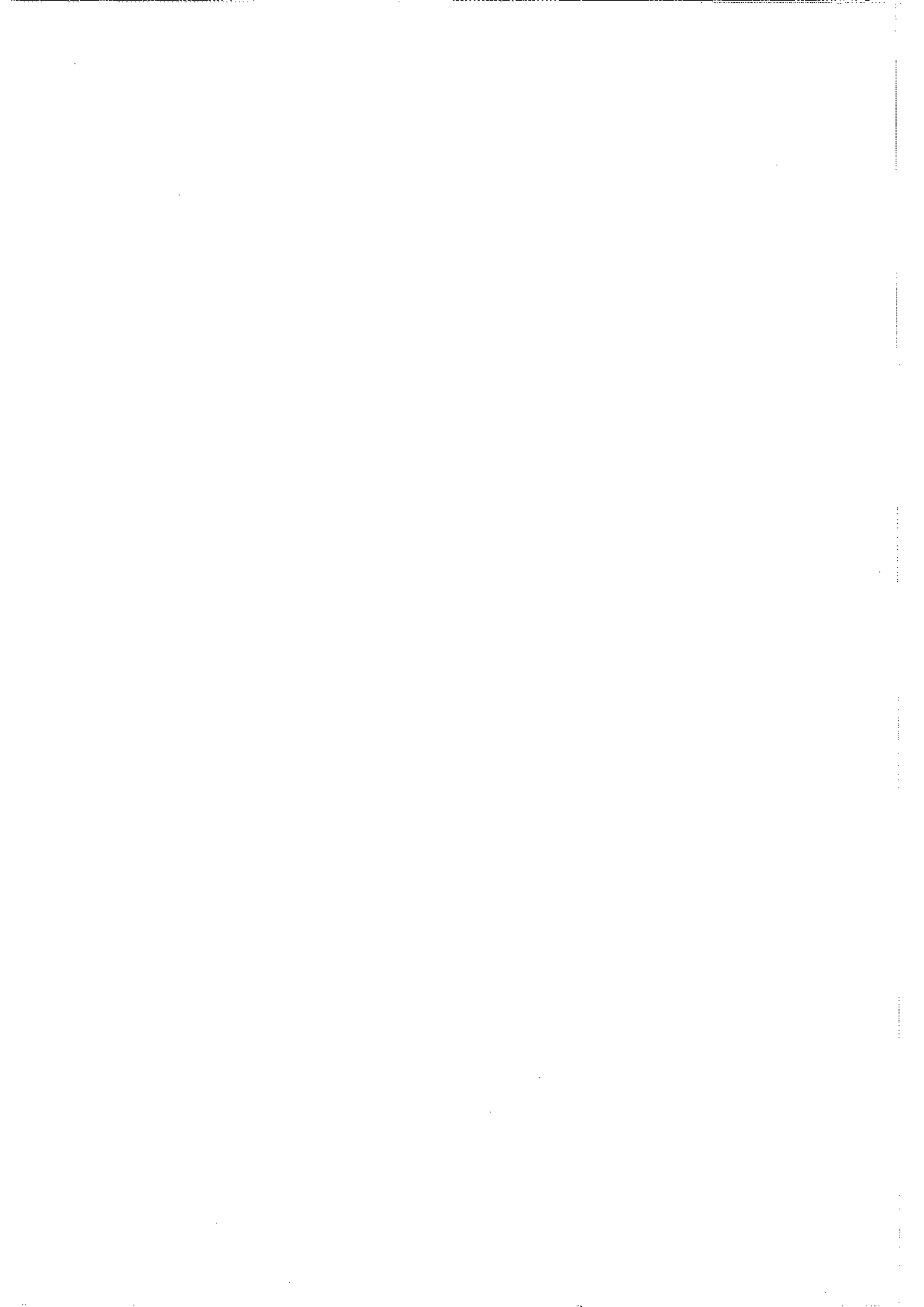

Soortbescherming en vogelhutten in het Gooi en de Vechtstreek

VOGELS

zien en beschermen

Inhoud

5	Inleiding
7	Nestkasten voor de Kerkuif
10	Broedplaatsen voor IJsvogels
13	Vlotjes voor Zwarte sterns
17	Steenuilproject
20	Oeverzwaluwwallen
24	Hulp voor Huiszwaluwen
27	Nestelplaatsen voor Gierzwaluwen
31	Vogelobservatiehutten
34	– Slothoeve
36	– Naarderbos
38	– Naarderbos-Oost / Rijksweg A1
40	– Stichtse Brug
42	– Spiegelpolder
44	– Florstermeerpolder-Zuid
46	– Laarder Waschmeer
48	– IJlversumsche Waschmeer
50	Literatuur
51	Adressen

Inleiding

Dit jaar, 1992, bestaat de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken vijftienvijf jaar. Om die reden is op 26 september 1992 een symposium gehouden met als titel: 'Vogels op weg naar 2000'.

Doel van het symposium is geweest aan te geven welke ontwikkelingen in de natuur van het Gooi en de Vechtstreek positief zijn. Bovendien is aangegeven welke (haalbare) wensen er leven in het natuurbeheer. Een positieve en actieve benadcring stond de organisatie van het symposium voor ogen!

Binnen dat kader past de vraag: 'Wat kunnen de leden van de vogelwerkgroep, de natuurliefhebbers in het algemeen – richting het jaar 2000 – daadwerkelijk zelf doen?' Deze vraagstelling is in het eerste deel van dit gidsje voor zeven broedvogelsoorten zo concreet mogelijk aangegeven. Hierbij moet gedacht worden aan het plaatsen van nestkasten voor Kerkuilen en Steenuilen, speciale steile wanden voor IJsvogels en Oeverzwaluwen, vlotjes voor Zwarte sterns, nestkasten, neststenen en nestpannen voor Huiszwaluwen en Gierzwaluwen. De informatie daarover is hier op een rij gezet. Toegevoegd bij iedere vogelsoort is een plattegrond van het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Hierop is af te lezen waar nestkasten, steile wanden, broedvlotjes, neststenen en nestpannen direct kunnen worden aangebracht of waar zich zeer geschikte locaties bevinden. In het eerste geval zijn al afspraken met eigenaren of beheerders gemaakt of is overleg gaande. In het tweede geval zullen de suggesties de komende tijd uitgewerkt worden.

In het tweede deel van de gids is een uitgebreid hoofdstuk opgenomen over vogelobservatiehutten. Natuurliefhebbers willen graag vogels zien, het liefst van dichtbij. Het gevaar daarbij de vogels op te schrikken is dan niet denkbeeldig. Om dit te voorkomen kan gebruik worden gemaakt van vogelobservatiehutten. Van hieruit kan het vogelleven rustig en zonder verstoring worden bekeken.

In het werkgebied van de vogelwerkgroep – met ruwweg als grenzen de Eem, Gooimeer, Amsterdam-Rijnkanaal, provinciegrens – bevinden zich drie vogelhutten. Twee zijn in beheer bij Natuurmonumenten (Naardermeer en Ankeveen) en één bij het Goois Natuurreservaat (Laarder Waschmeer). Slechts de hut in Ankeveen (aan de Kromme Gooch) is vrij toegankelijk voor het publiek.

In deze gids worden voorstellen gedaan het aantal vogelobservatiehutten uit te breiden. Niet minder dan acht mogelijkheden worden aangereikt. Bij de keuze van de plaatsen is gedacht aan plekken die voor de realisering van het project kansen bieden. Het zijn gebieden die voorgesteld worden als Relatienotagebied, natuurontwikkelingsgebied of die al een beschermde status hebben. In alle voorstellen wordt eerst de bestaande situatie weergegeven en daarna een voorstel voor een mogelijke inrichting, compleet met vogelhut.

Het zal duidelijk zijn, dat realisering van alle voorstellen voor soortbescherming en vogelhutten niet op korte termijn mogelijk is.

De Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is bereid de komende vijf jaar uitvoering van deze plannen te ondersteunen. Zij zal daarbij in de eerste plaats een beroep doen op de eigen leden, maar er zal zeker ook samenwerking gezocht worden met andere geïnteresseerde verenigingen.

De bedoeling van deze gids is dat er nu een basis ligt voor praktische natuurbescherming waaraan veel mensen kunnen bijdragen. Laten wij hopen dat velen hieraan mee zullen werken!

Nestkasten voor de Kerkuil

Als vogel van steeds meer verdwijnende, kleinschalige landschappen is de Kerkuil (*Nyctaleus alba*) in de jaren zestig een zeldzaam soort geworden. Gelukkig is er landelijk vanaf de jaren tachtig weer een vooruitgang te bespeuren. In het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is er inmiddels een sterke toename van waarnemingen, maar nog niet van broedgevallen.

Slechts in Eemnes broeden al vele jaren één à twee paren. Op één plek zouden al meer dan honderd jaar uilen zitten, terwijl op de andere locatie al vanaf 1930 wordt gebroed. Op de ene plaats vliegen per jaar ongeveer vier jongen uit. Op de andere plaats zijn in 1990 vijf jongen uitgevlogen.

*Kerkuilen vertoeven graag in boerenschuven.
(foto, Peter Otten)*

Om de stand van de Kerkuil te bevorderen is sinds oktober 1990 een Kerkuilenwerkgroep actief binnen de vogelwerkgroep. Deze werkgroep houdt zich bezig met het verzamelen van waarnemingen en het plaatsen van nestkasten. Het is ook de bedoeling om in de toekomst iets aan biotoopverbetering te gaan doen. Hierbij moet gedacht worden aan muizenveldjes. Dit zijn plekken die voor muizen aantrekkelijk zijn gemaakt en dan kunnen dienen als onderdeel van het jachtgebied van de Kerkuil.

Door het plaatsen van nestkasten op geschikte locaties wordt getracht de Kerkuil broedgelegenheid te bieden. Dergelijke plaatsen bevinden zich bij voorkeur in een kleinschalig landschap. Open gebieden met houtwallen zijn bijvoorbeeld zeer geschikt.

Ook wordt getracht Kerkuilen in kerktorens terug te krijgen. Hiervoor moet echter een speciale constructie worden gebruikt. Veel torens zijn namelijk met gaas afgesloten om duiven en Kauwen te weren. In het gaas wordt daarbij een gat gemaakt dat met een houten pijp aan de kast wordt verbonden. Alleen hierdoor is het mogelijk om in de kast te komen. Aangezien andere vogels meestal een hekel hebben aan duisternis, zal alleen de Kerkuil via de pijp naar de kast gaan.

De werkgroep heeft tot en met juli 1992 zesentwintig kasten opgehangen. Aangezien er in Eemnes al twee kasten hingen, houdt dit in dat er in het werkgebied nu achtentwintig kasten bekend zijn. Afgezien van de broedgevallen in Eemnes

hebben Kerkuilen zich tijdelijk opgehouden bij vier nestkasten in de omgeving van Weesp, Muiderberg en Huizen. Andere waarnemingen betreffen incidentele gevallen of dood gevonden vogels.

Eén van de grootste doodsoorzaken onder Kerkuilen is het verkeer. Zo waren er in 1991 achttien waarnemingen in deze omgeving, waarvan er drie betrekking hadden op verkeersslachtoffers. Helaas is het moeilijk hieraan iets te doen. Bij het plaatsen van nestkasten wordt er wel op gelet dat de kast niet te dicht bij een spoorlijn of drukke weg hangt. Door de vele wegen in het Gooi is dit echter niet eenvoudig.

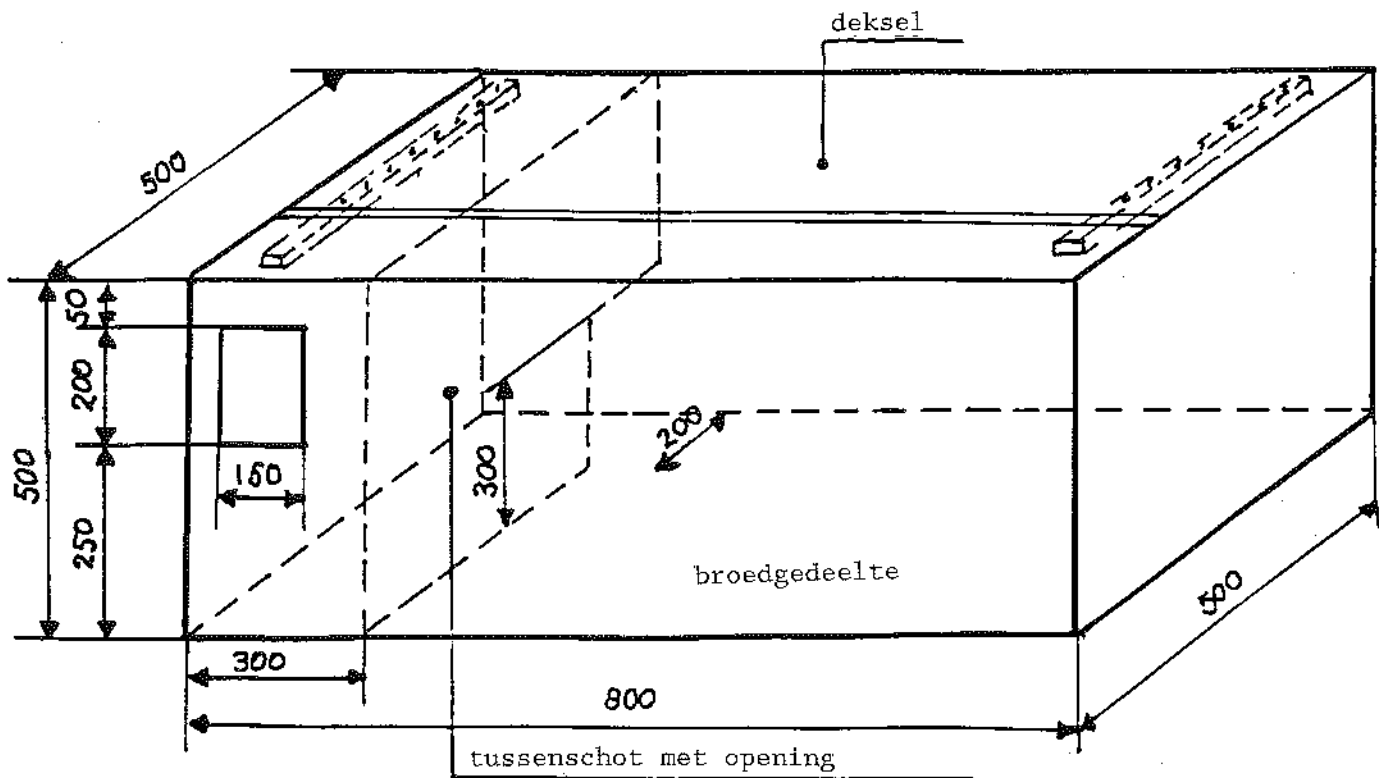
NESTKASTEN VOOR KERKULEN

Pampus

Schaal 1 : 125.000

- Concrete plannen
- Mogelijke plannen

Bouwtekening van een kerkuilenkast

Nader onderzoek naar bepaalde beplantingspatronen kan misschien het aantal verkeersslachtoffers terugdringen.

Plannen

Er zijn plannen en afspraken om in de toekomst nestkasten te plaatsen op de volgende locaties:

- één kast in het Muiderslot;
- één kast in een kapel in Muiderberg;
- twee kasten in kerktorens in Eemnes;
- één kast elders in Eemnes;
- één kast in het gemaal aan het Eemmeer;
- twee à drie in de Eempolder (bij nieuwe boerderijen);
- één à twee kasten omgeving kasteel Groenenveld;
- circa tien kasten in de Vechtstreek
(Weesp, Vreeland, Nigtevecht, Nederhorst den Berg);
- één kast in fort Uitermeer;
- circa vijf kasten in Kortenhoef, 's-Graveland en Ankeveen;
- één à twee kasten in Huizen (omgeving De Limten);
- één kast in Blaticum (in de bebouwde kom).

Tevens zal getracht worden op elke plek waar een Kerkuil wordt gesignaleerd een kast te plaatsen.

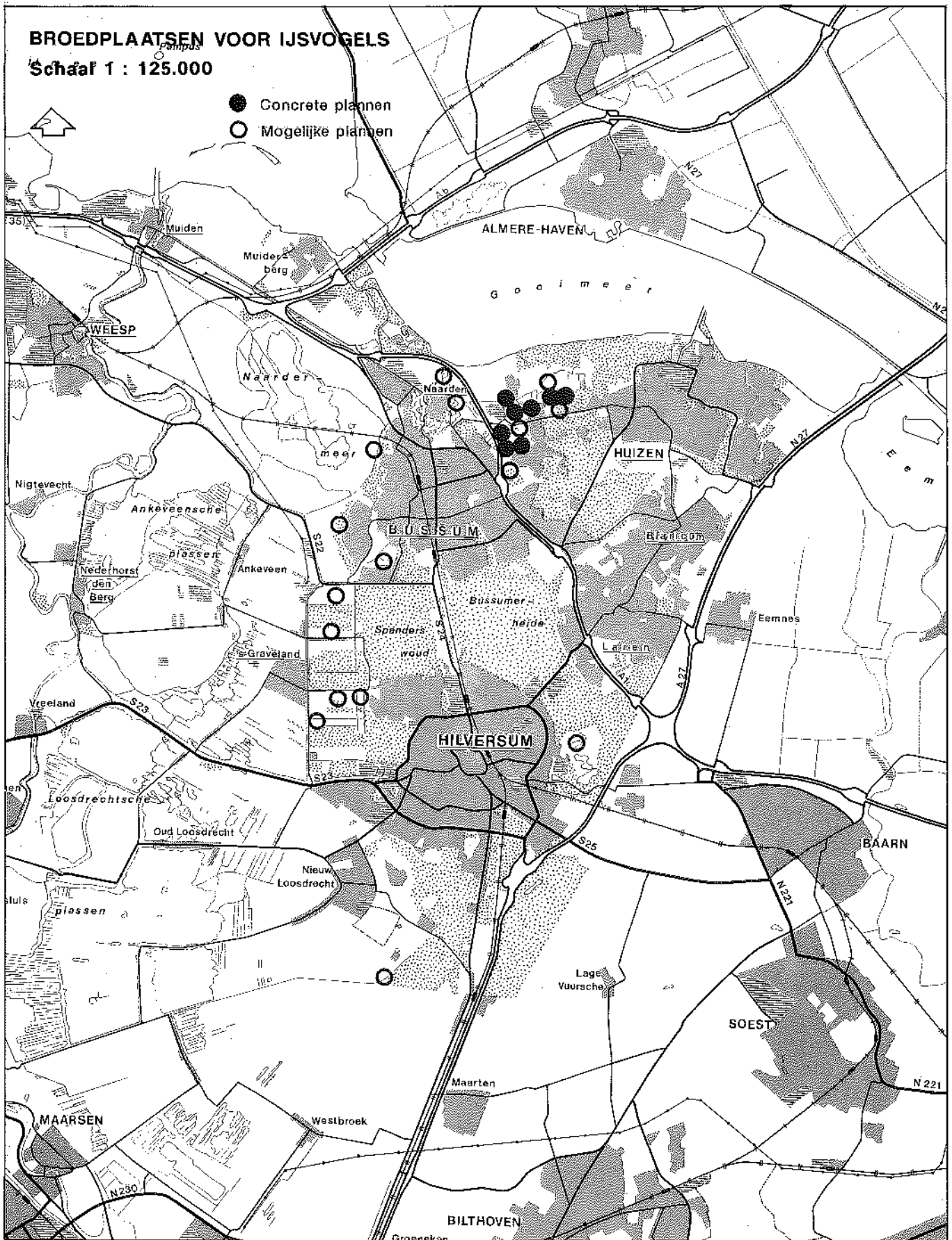
Wie zelf plannen heeft om een nestkast voor Kerkuilen te maken en geschikte plekken weet om deze op te hangen, wordt verzocht contact op te nemen met de vogelwerkgroep. De meeste nestkasten worden gebouwd volgens de afgebeelde werktekening.

Gezien de achttien waarnemingen uit 1991 en het feit dat er Kerkuilen broeden in de Eempolder is de hoop aanwezig dat er binnen enkele jaren meer Kerkuilen broeden in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

BROEDPLAATSEN VOOR IJSVOGELS

Schaal 1 : 125.000

- Concrete plannen
- Mogelijke plannen

Broedplaatsen voor IJsvogels

De IJsvogel (*Alcedo atthis*) is een zeer mooie vogel die met slechts enkele honderden paren in ons land broedt. Deze vogel maakt zijn nest in de steile oever van een sloot, beek of meer. IJsvogels doen dat door in die oever zelf een circa één meter diepe gang te graven. Aan het einde hiervan wordt een kuilje gemaakt waarin de eieren gelegd worden.

IJsvogels hebben het moeilijk als er een strenge winter heerst waarbij veel open water is dichtgevroren. Vis is namelijk het hoofdvoedsel van de IJsvogel. Wanneer er een aantal jaren achtereen geen strenge winter is geweest, blijven er meer IJsvogels in leven. Echter, op vele plekken vinden deze vogels geen geschikte plaats om een nestholte te graven. Om nieuwe nestplaatsen voor IJsvogels te creëren is er sprake van een aantal mogelijkheden:

- A. De eenvoudigste methode is uit te voeren als de oever circa één meter hoog (of hoger) is. Door plaatselijk over een lengte van enkele meters de oever verticaal af te steken ontstaat een geschikte broedplaats.
- B. Op oevers die van nature niet hoog genoeg zijn, kunnen andere technieken worden toegepast. Op plaatsen waar zich tamelijk dikke bomen aan de oever of vlak eraast bevinden, is het mogelijk zo'n boom om te trekken. Dat kan doorgaans vrij eenvoudig met een handlier worden uitgevoerd. Met het omtrekken gaat ook de wortelkluit mee omhoog die dan in een verticale stand belandt. Dergelijke kluiten moeten bij voorkeur minimaal één meter hoog zijn. Indien de dikte te gering is, kan deze aangevuld worden met grond (tot circa twee meter). Hoewel er geen duidelijke voorkeur is bij de IJsvogels voor de grondsoort schijnen ze een wat 'plakkerige' grondsoort, bijvoorbeeld leemhoudend zand, te prefereren. Ter versteviging kunnen in het aangevulde zand eventueel wat losse takken verwerkt worden.
- C. Indien aan de oever geen bomen aanwezig zijn die omgetrokken kunnen worden, kan men het volgende doen:
Breng één of meerdere zo groot mogelijke boomstobben van elders (bijvoorbeeld gerooide straatbomen) naar de oever. Leg deze zo neer dat er een situatie ontstaat die lijkt op die waarbij een boom is omgetrokken. Tussen de stobben en erachter wordt het geheel aangevuld als hiervoor beschreven. Wanneer aan de gebruikte boomstobben circa 1 meter stam blijft zitten, zorgt deze voor verankering in de opgeworpen grondwal.

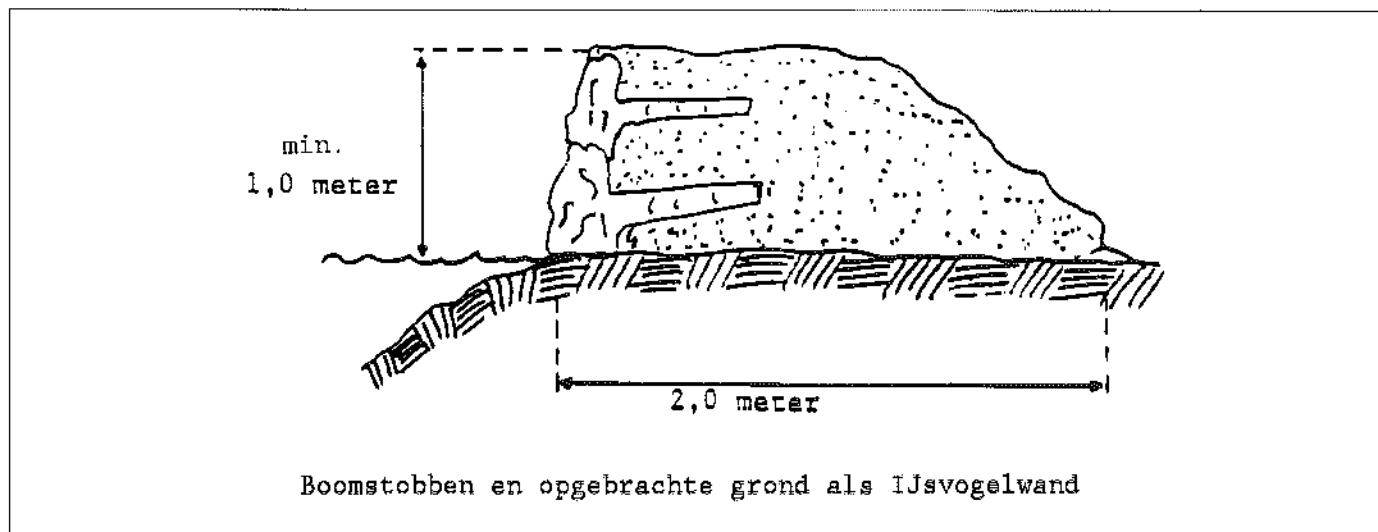
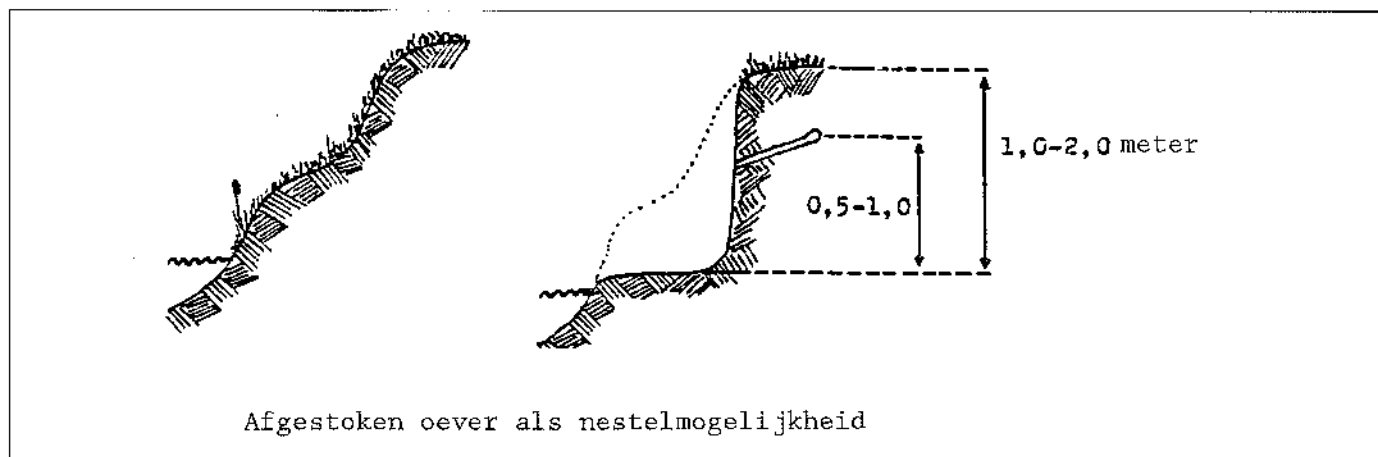
Kale takken aan de oever dienen als uitkijkplaats voor de IJsvogel. (foto, Jos Jaspers)

Duidelijk is dat de broedplaatsen langs het water moeten worden aangelegd. Enige beschutting van bomen kan een voordeel zijn. Vóór de wand moet er voldoende vrije in- en uitvliegruimte zijn. In de directe omgeving kan zonodig een aantal kale takken in de oever gestoken worden. Deze dienen als rust- en uitkijksplaats voor de IJsvogel. Waak ervoor dat de broedplaats niet te veel opvalt waardoor verstoring door publiek kan optreden.

Plannen

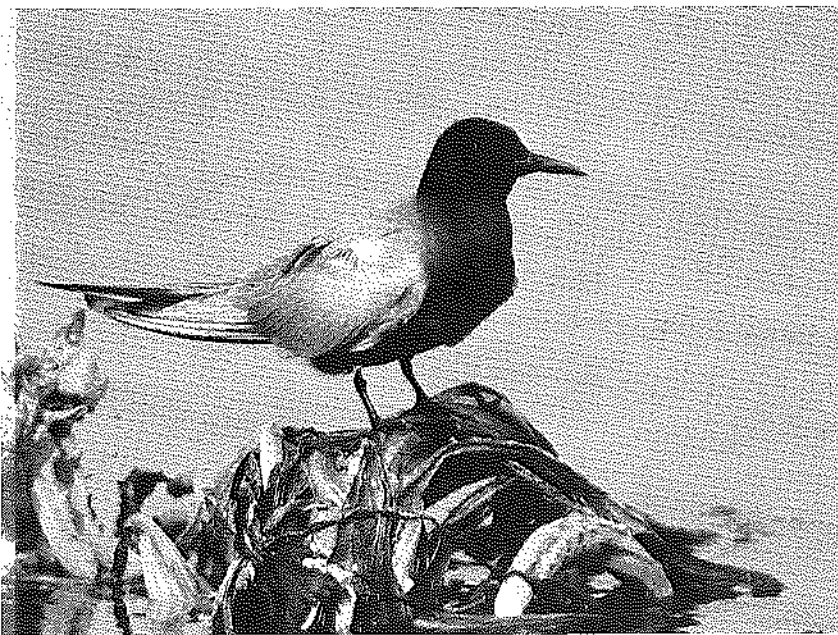
In het werkgebied van de vogelwerkgroep is de IJsvogel een traditionele broedvogel van de 's-Gravelandse landgoederen. Gemiddeld drie paren komen er jaarlijks tot broeden. Uit de Gooise Noordflank worden zo nu en dan ook broedgevallen gemeld. Hier gaat het om twee tot drie paren. De komende jaren wil de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken proberen het aantal geschikte broedplaatsen voor IJsvogels uit te breiden. Dat kan gerealiseerd worden met de technieken die hierboven beschreven zijn. In de afgelopen tijd is een aantal landgoedeigenaren benaderd met het verzoek een onderzoekje te mogen doen naar de mogelijkheden broedplaatsen te maken. In de Gooise Noordflank heeft dat al geleid tot de aanleg van drie afgestoken oevers. Met enkele eigenaren is overeenstemming bereikt om een oever af te steken en/of een zwarte boom om te trekken.

Al deze plannen en ideeën zullen verder uitgewerkt worden.

Flotjes voor Zwarte sterns

De Zwarte stern (*Chlidonias niger*) is een broedvogel van de zoetwatermoerassen en wordt daarom ook wel Moerasstern genoemd. De broedbiotoop bestaat niet alleen uit moerassen met open water en een weelderige oeverbegroeiing. Verlandende plassen, drassige graslanden, heidevennen met veel waterplanten en ook wel modderige plekken op oevers behoren eveneens tot de plaatsen die als broedplaats worden gebruikt. De sterns broeden over het algemeen in kolonies, waarvan de grootte uiteenloopt van enkele tot tientallen paren. Het nest wordt op drijvende waterplanten en losgeraakte wortelstokken van bijvoorbeeld Waterscheerling, Gele plomp en Waterlelie gebouwd. Indien deze niet voorhanden zijn doen riet-, gras- en biezenpollen dienst als nestplaats. Insekten en hun larven vormen in het broedseizoen het hoofdbestanddeel van het voedselpakket. Deze prooi worden in scheervlucht van het wateroppervlak en uit het water opgepikt. Graslanden die aan het broedgebied grenzen worden tijdens het voedsel vergaren eveneens bezocht. Zwarte sterns foerageren tot maximaal enkele kilometers van het nest. Buiten het broedseizoen vormen kleine vissen, onder andere spiering, uit het IJsselmeergebied, een belangrijke voedselcomponent. Voor de vangst daarvan is een scheervlucht ontoreikend en wordt er op stootduiken overgegaan.

*Voor de bouw van een nest is de Zwarte stern afhankelijk van drijvende waterplanten.
(foto, Ben van den Brink)*

Achteruitgang

Vanaf het midden van de vorige eeuw is de stand van de Zwarte stern al achteruit gegaan. Niet alleen in Nederland-Waterland, maar ook elders in Europa. Het broedareaal is hierdoor sterk ingekrompen. Aan het eind van de jaren zeventig waren er naar schatting nog maar 1400-1600 broedparen in ons land. Zo rond de eeuwwisseling bedroeg dat aantal, als we allerlei losse gegevens combineren, wellicht het tienvoudige. De broedkolonies zijn tegenwoordig voornamelijk nog in de laagveenmoerassen te vinden. In het onderzoeksgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken zijn dat de Vechtplassen. Een volledig overzicht van het verloop van het aantal broedparen tussen Vecht en Eem ontbreekt, maar de cijfers van het Naardermeer en Kortenhoef zijn illustratief voor de benarde positie waarin de Zwarte stern zich bevindt. In het eerstgenoemde gebied hielden zich in 1912 nog 500 broedparen op; in 1980 waren dat er nog maar zes. De gemeente Kortenhoef herbergde

in 1942 nog 100 broedparen; nu broeden daar incidenteel enkele paren. De Zwarte stern is een vrij schaarse broedvogel geworden, wat inhoudt dat de aantallen zich tussen de 26 en 50 broedparen bevinden. Bolwerkjes zijn Hollands Ankeveen (circa 40 paren), de in het Utrechtse deel van het Vechtplassengebied liggende Vuntus (1990: 17-19 paren) en de Tienhovense Plassen (1990: 20 paren).

Oorzaken van de achteruitgang

De achteruitgang wordt door een complex van factoren veroorzaakt. Landinrichting (vroeger ruilverkaveling genoemd) en andere cultuurtechnische handelingen en de zeer intensieve landbouw hebben de leefgebieden danig aangetast. Intensivering van het onderhoud aan watergangen, polderpeilverlagingen, omzetting van bloemrijke hooilanden in hoogproductieve graslanden en toename van bemesting zijn daar een uitvloeisel van.

Mede hierdoor en door de watervervuiling zijn zowel soorten als aantallen (grote) vliegende insecten en daardoor het prooideraanbod afgenomen. De sterk toegenomen waterrecreatie veroorzaakte veel verstoring in de broedgebieden.

NESTVLOTJES VOOR ZWARTE STERNS

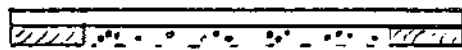
Pampus

Schaal 1 : 125.000

- Concrete plannen
- Mogelijke plannen

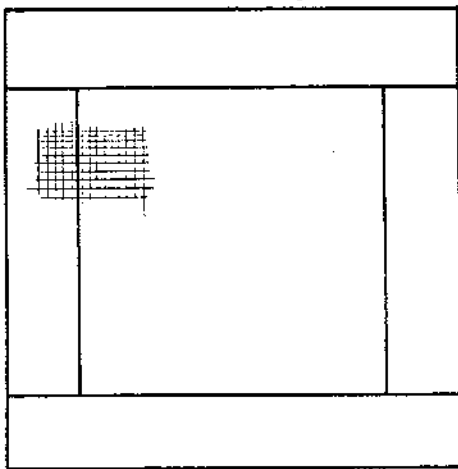

Terecht is de Zwarte stern één van de achtenveertig bedreigde vogelsoorten die door de overheid op de zogenaamde Rode Lijst zijn gezet. Het bieden van hulp en bescherming is noodzakelijk. De consequentie van plaatsing op deze Rode Lijst is dat rijks-, provinciale en gemeentelijke overheden daadwerkelijk tot een uitvoeringsbeleid moeten overgaan. Dit houdt tevens in dat particulieren voor steun en financiële hulp moeten kunnen aankloppen.

zijaanzicht:
planken met schuimlaag

bovanaanzicht:
raamwerk 60 x 60 of 60 x 100 cm
met gaas bespannen

Nestvlotje, houten constructie

Nestvlotjes

Het zal duidelijk zijn dat structurele hulp noodzakelijk is en dat de oorzaken die tot de achteruitgang hebben geleid moeten worden weggenomen. Een op korte termijn te realiseren wezenlijke bijdrage is het verschaffen van nestgelegenheid. Op plaatsen waar van nature geen drijvend nestmateriaal aanwezig is, kunnen nestvlotjes een oplossing bieden.

In 1969 werd door de Jeugdbonden voor Natuurstudie al eens een incidentele actie ondernomen. Van de vierenzeventig vlotjes waren er toen zevenendertig bezet. Veel recente broedparen in de Vuntus en Hollandsch Ankeveen maken gebruik van de door Natuurmonumenten geboden hulp.

Nestvlotjes construeren is een eenvoudige zaak. Vier planken van 12-15 cm breed en 2,5 cm dik worden tot een rechthoekig raamwerk samengevoegd. De buitenmaat daarvan moet 60 x 60 cm of 100 x 60 cm zijn. Dit raamwerk wordt bespannen met geplastificeerd voliëregaas van 15 x 15 mm maaswijdte of zogenaamde halfduimszescant vlechtwerkgaas. Bij gebruik van een poreuze houtsoort is het noodzakelijk het drijfvermogen te vergroten door aan twee zijden tussen de planken een stuk kunststofschuim met een gesloten celstructuur te bevestigen. Voorkomen moet worden dat dit schuim uiteenvalt of door Meerkotten of andere dieren wordt aangevreten of aangepikt. Nog goedkoper is het fabriceren van een raamwerk van 50 x 50 cm door middel van planken, waaronder een plaat tempex is bevestigd om als bodem te dienen en drijfvermogen te verschaffen. Door het opbrengen van nestmateriaal kan het gewenste niveau ten opzichte van het wateroppervlak worden bereikt (2 cm boven water). Een duurder oplossing is het riet/pvc-vlotje. De volgende materialen zijn hiervoor nodig:

- 4 stuks pvc regenpijp, lengte 1,5 meter
- 4 elleboogstukjes
- 4 panlatten of dunne slieten
- 1 rietmat van 1,5 x 1,5 meter
- binddraad
- pvc lijm en nylon koord met steen voor verankering

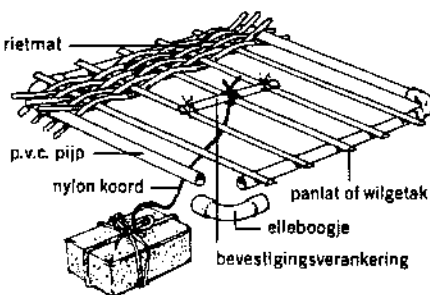
Ook Natuurmonumenten doet al twee jaar proeven met verschillende nestvlotjes voor Zwarte sterns.

De vlotjes moeten om verstoring in het broedseizoen te voorkomen op rustige, zo mogelijk beschermde plaatsen worden uitgelegd. Plaatsen waar weinig golfslag optreedt zijn aan te bevelen.

Om voortdurende onrust door Zwarte kraaien en Eksters te voorkomen is het gewenst een afstand van enkele tientallen meters tot opgaande bomen aan te houden. Zo mogelijk moet de afstand tot de rietkraag minstens twee meter bedragen. De vlotjes moeten met 10-15 exemplaren tegelijk (kolonies) worden uitgelegd met een tussenruimte van één tot anderhalve meter. Verankering geschiedt door het nylon koord met de steen als verzwaaring in het water te laten zakken.

Een wellicht eenvoudiger of daarmee te combineren oplossing is een sliet of andere lange stok die door elk vlotje wordt gestoken en daar circa 20 cm bovenuit steekt. Met wisselende waterstanden gaat het vlot dan mee omhoog en blijft toch op zijn plaats. Als de vlotjes gelegd zijn, worden een paar handen hooi of gras op het vlot gegooid en daarna wat modder in een zodanige hoeveelheid dat er ook hooi vrij blijft liggen.

illustratie: Ten Have Reklamestudio

Nestvlotje, pvc-buis / rietmat-constructie

Daarna kunnen nog wortelstokken van de reeds eerder genoemde plantesoorten worden aangebracht.

Op alle vlotjes moet er een zijde zijn die wat afloopt, zodat de jongen die bij gevaar het nest hebben verlaten weer op het vlotje kunnen klimmen. Wat opgebrachte hooi, Riet of ander schuilmateriaal op het vlotje zelf kan als alternatief dienen om in weg te kruipen.

Om bezetting door Knobbelzwanen, Meerkoeten en andere vogels te voorkomen is het raadzaam de vlotjes pas in de eerste week van mei te leggen. Het verdient aanbeveling om ze jaarlijks na het broedseizoen te verwijderen. De vlotjes kunnen dan 's winters niet gebruikt worden door andere dieren, niet beschadigd worden (ijsvorming), doorgegroeid materiaal kan verwijderd worden en ze kunnen gerepareerd worden.

Plannen

In de komende jaren zal het streven zijn zo veel mogelijk op de volgende plaatsen broedvlotjes voor Zwarte sterns te plaatsen:

Kortenhoefse Plassen, Naardermeer, Ankeveensche Plassen (voor de vogelobservatiehut van Natuurmonumenten), Karnemelksloot (westelijk deel), fort Uitermeer, waaien, c.q. brede sloten in Binnendijksche-, Overscheensche-, Berger- en Mecntpolder, Vestinggracht Naarden bij fort Ronduit, Gooijergracht in het noordoostelijk deel van de Oosterveent, rustige waaien in de Eempolders en eventueel aldaar in brede rustige wateren.

Steenuilproject

De waarneming van een Steenuil (*Athena noctua*) in de westelijke Eempolders in het voorjaar van 1992 wekte de nieuwsgierigheid van de waarnemers. Betrof het hier een Steenuil bij zijn/haar nestholte? Aanvankelijk bleef het ondanks herhaalde bezoeken bij deze eenmalige waarneming. Pas veel later werd de Steenuil op exact dezelfde plaats weer gezien en reageerde deze op geluidsnabootsing. Deze territoriale, doch vermoedelijk solitaire Steenuil was de aanleiding voor de vraag hoe de stand van de Steenuil in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is. Er werden plannen gemaakt voor een inventarisatie van het aantal Steenuilen in het werkgebied.

Steenulen broeden en rusten ondermeer in oude hoogstamboomgaarden. (foto, Henk Tromp)

In Nederland is de Steenuil een schaarse broedvogel. Hij komt voor in kleinschalige agrarische landschappen, doorgaans in de buurt van de mens. De voorwaarden die de Steenuil aan zijn leefgebied stelt zijn in de eerste plaats: een gunstige voedselsituatie met voldoende aanbod van (Veld)muizen, regenwormen en insecten. Daarnaast speelt het biotoop een belangrijke rol; er moet broed- en rustgelegenheid zijn in de vorm van goed onderhouden knotwilgen of hoogstamboomgaarden, steen- of houtstapels, rieten daken of daken met ruimte onder de dakpannen, scheefgezakte of ontbrekende dakpannen.

Nederland ligt aan de noordgrens van het verspreidingsgebied. Onze broedvogels komen vooral 's zomers voor op de warmere delen van het land. Dat zijn met name de zandgronden in het oosten en zuiden van het land. Hoge dichtheden vinden we ook langs de rivieren waar nog veel knotwilgen en boomgaarden voorkomen. In het najaar en 's winters zwerven er soms jonge Steenuilen rond. In strenge winters kan aanzienlijke sterfte van Steenuilen optreden.

In Noord-Holland komt de Steenuil verspreid voor in geringe dichtheden. Sinds het einde van de jaren zestig is een achteruitgang van de aantallen met meer dan dertig procent geconstateerd. Deze achteruitgang is mogelijk het gevolg van het verdwijnen van boomgaarden, het slinken van de aantallen Veldmuizen en schaalvergroting van de landbouw. In de Vechtstreek zou de Steenuil in de tweede helft van de jaren zeventig echter weer iets vooruit zijn gegaan. Deze bevinding wordt verklaard door het hervatten van onderhoud aan knotwilgen door landschapsvrijwilligers.

Plannen

In het werkgebied van de vogelwerkgroep is de Steenuil tegenwoordig een zeer schaarse broedvogel. Mogelijk resteren slechts enkele broedterritoria in bovengenoemde Vechtstreek, en een in de westelijke Eempolders. In het voorjaar van 1993 zal het gedeelte van de Vechtstreek binnen het werkgebied, alsmede andere voor Steenuilen geschikte gebieden in het werkgebied worden geïnventariseerd. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van geluidsnabootsing.

Aan de hand van de gegevens van de inventarisatie kan besloten worden waar en of het zinvol is om kunstmatige broedgelegenheden in de vorm van steenuilenkasten aan te bieden. Ook bestaat de mogelijkheid om in steenuilenterritoria boomgaarden, houtsingels en knotwilgen te gaan onderhouden in het kader van vrijwillig landschaps-

NESTKASTEN VOOR STEENUILEN

Schaal 1 : 125.000

beheer. Hieraan kan worden meegholpen door leden van de vogelwerkgroep. Hiertoe zullen dan contacten gelegd moeten worden met bestaande vrijwilligersgroepen op dat gebied en met de grondeigenaren. Leden van de vogelwerkgroep kunnen ook ingeschakeld worden bij het vervaardigen van de speciale nestkasten. Voor de uitvoering van een dergelijk project valt te denken aan een gedeelte van het werkgebied. Waarschijnlijk zal de Vechtstreek daarvoor het meest in aanmerking komen.

Elders is al op diverse plaatsen goede ervaring opgedaan met het maken en plaatsen van steenuilenkasten. Daarbij worden ook verschillende typen nestkasten gebruikt. Aan de verbetering daarvan wordt nog steeds gewerkt. In overleg met kenners van Steenuilen kan besloten worden voor welk type kast moet worden gekozen.

In gebieden met een goede voedselsituatie en een passend biotoop, waar echter een tekort aan holten heerst, kan het plaatsen van nestkasten een uitbreiding van het aantal steenuilenterritoria bewerkstelligen. Bovendien kan het een en ander ertoe bijdragen dat de eigenaars van terreinen waar nestkasten worden geplaatst, deze vogels leren kennen en eerbiedigen. Dit is ook van belang voor de toekomst van de Steenuil.

OEVERZVALUWANDEN

Pampus

Schaal 1 : 125.000

○ Mogelijke plannen

Oeverzwaluw wanden

Oeverzwaluwen (*Riparia riparia*) zijn kleine bruine zwaluwtjes, die in steile wanden van voornamelijk zand, maar ook in andere grondsoorten hun nest maken. Met hun pootjes krabben zij een gang van ongeveer een meter lang en aan het eind daarvan komt het nest. 's Winters verblijft de Oeverzwaluw – vanwege het gedrag in de volksmond Aardzwaluw genoemd – in tropisch Afrika, onder andere in Senegal.

In 1990 waren er in Nederland 9100 broedparen. Het Gooi herbergde in 1991 slechts 47 broedparen! Dat is wel eens anders geweest. In 1968 waren er nog 800 en in 1980 175. Een drastische achteruitgang. De broedplaatsen lagen vroeger veel op plekken die tijdelijk geschikt waren. Een tiental kolonies was heel gewoon. Zo waren er kolonies bij het viaduct in aanbouw in de Rijksweg A27 ter hoogte van de Oosterveent, de bouwput van de NOS in Hilversum, zandstorten in de gemeente Huizen en zandhopen langs de A1. Meer permanente broedplaatsen waren de voormalige afgravingen in het huidige sportpark Craillou, de Wolfkamer bij Huizen en in dezelfde gemeente de wand bij de kalkzandsteenfabriek. Ook is er wel gebroed in een zandwandje bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie in de Horstermeerpolder. Recent is de zandwand in de Groeve Oosterveent door het Goois Natuurreservaat weer in ere hersteld en heeft Rijkswaterstaat zich de moeite getroost de voormalige broedplaats in een zanddepot aan de A1 van begroeiing te ontdoen. Daar zal in 1992 een permanente kunstwand worden aangelegd.

De achteruitgang doct zich overal in Nederland voor. De oorzaken liggen voor een deel in het overwinteringsgebied, waar door de grote droogte overstromingsvlakten uitblijven. Dit heeft grote gevolgen voor de voedselsituatie en leidt tot sterfte en slechte conditie onder de Oeverzwaluwen. Een belangrijke oorzaak is ook de broedsituatie in ons land. De Oeverzwaluwen uit het Gooi konden jarenlang in Zuidelijk Flevoland terecht, waar diverse zanddepots waren. Met het in cultuur brengen van de polder zijn deze vrijwel alle weer verdwenen.

Gelukkig kunnen we de Oeverzwaluw helpen. Daarbij moeten we niet direct denken aan het afgraven van nieuwe zandwanden op nieuwe locaties. In het overvolle Gooi zijn hier nauwelijks nog geschikte plekken te vinden. Een bijkomend probleem is bovendien vaak dat door het regelmatig onderhoud aan een zandwand (deze moet steil worden afgestoken) deze wand te smal kan worden of zelfs niet smaller mag worden.

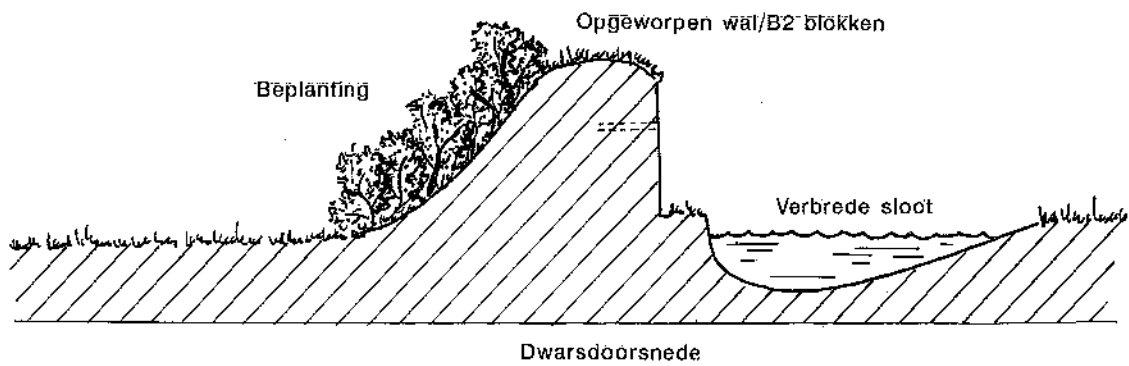
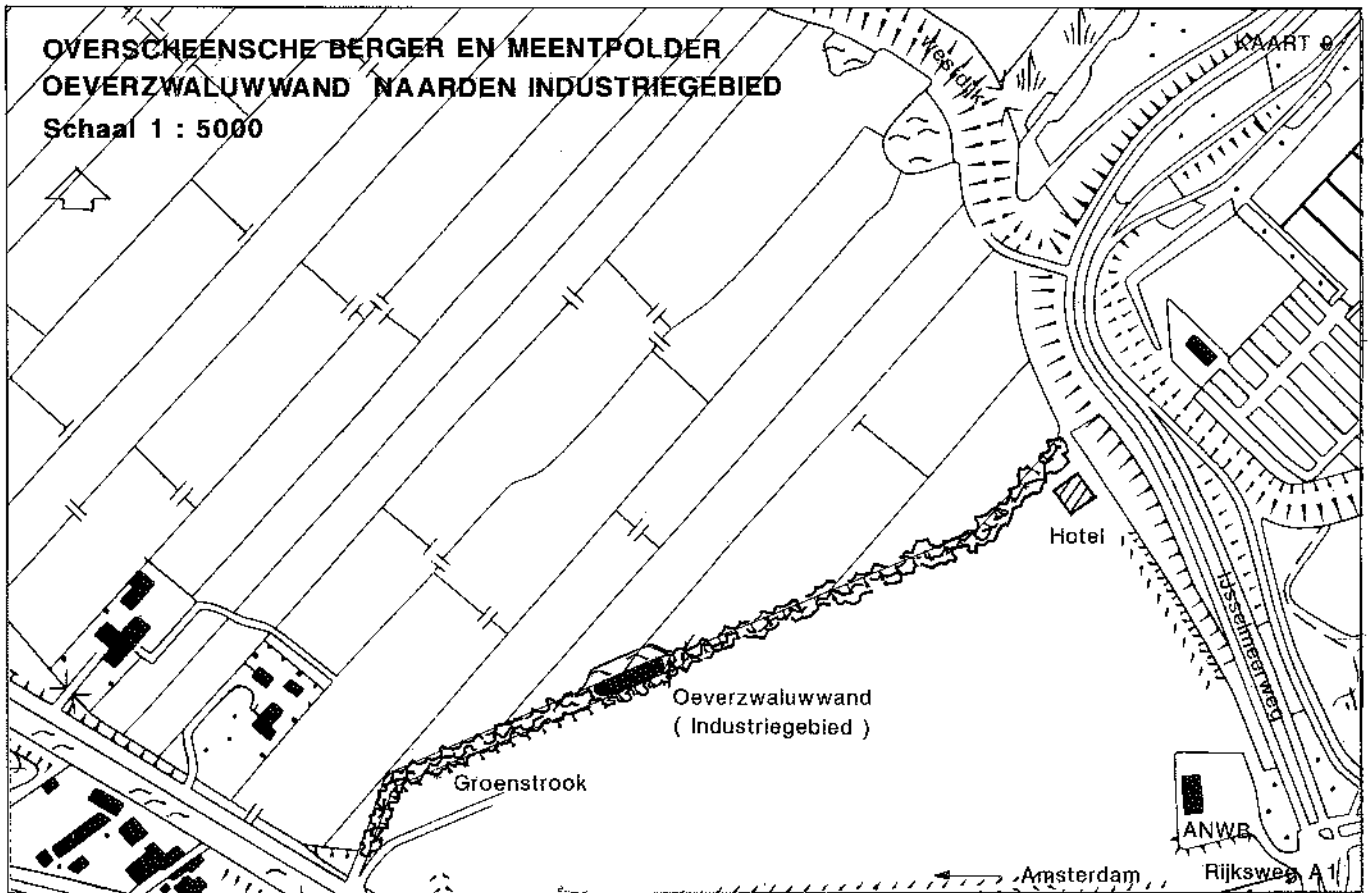
De extra hulp die de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken wil geven moet dan ook vooral gezocht worden in de aanleg van zogenaamde kunstwanden. In het recreatiegebied Het Hemeltijk bij Uden werd door de plaatselijke vogelwacht een permanente kunstwand aangelegd. Het succes was zo groot, dat Rijkswaterstaat dit initiatief overnam en eenzelfde wand in een oud zanddepot vlak bij het Amsterdam-Rijnkanaal in Rijswijk (Gld) liet bouwen. Ook deze wand werd een daverend succes met enkele honderden broedparen. Daarna volgden elders in ons land diverse werkgroepen deze handelwijze.

Oeverzwaluwen krabben met hun pootjes een gang van ongeveer een meter lang; aan het einde daarvan komt het nest. (foto, Gerard de Hoog NFG)

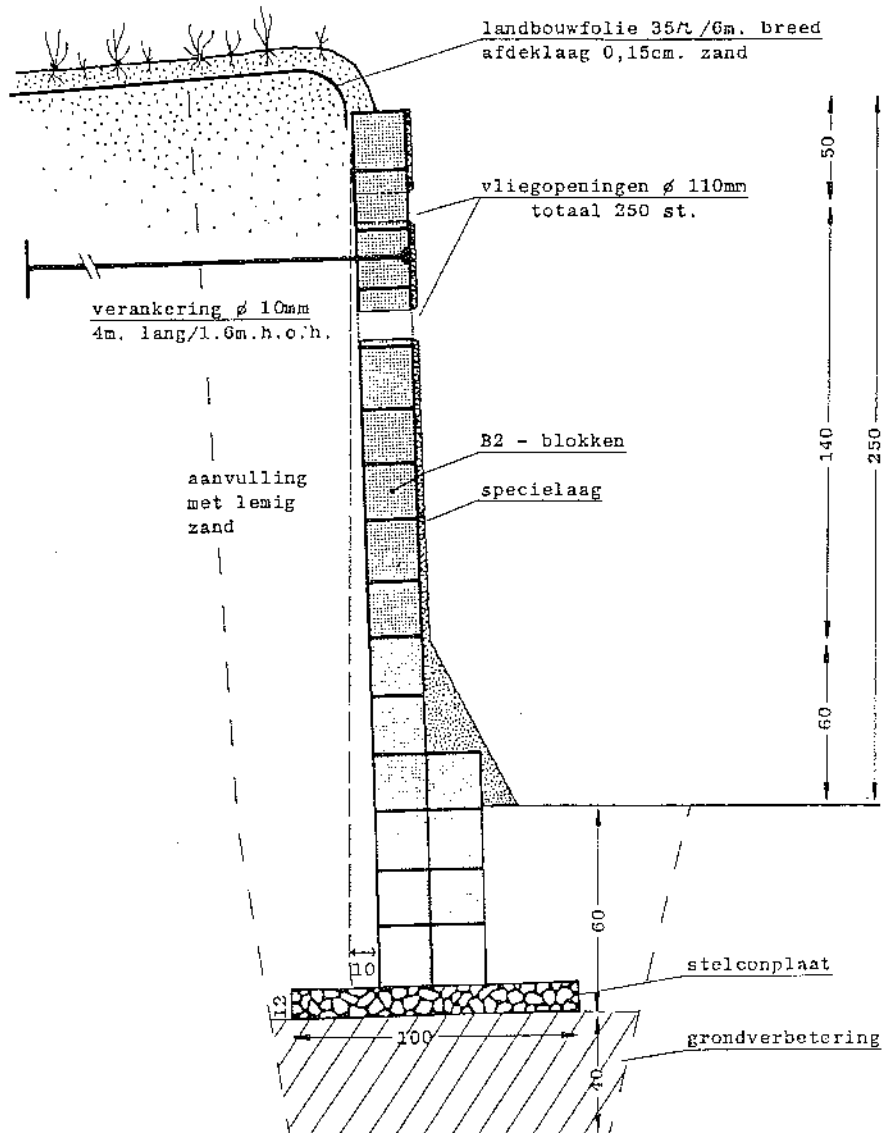
In principe komt het crop neer, dat voor een zandwand of wand van andere grond-samenstelling een muur met B2 blokken wordt gemetseld, waarin met pijpen gaten worden uitgespaard. De pijpen worden later verwijderd en met zand opgevuld. De wand wordt in een zandkleur geverfd en dan is het wachten op de zwaluwen. Jaarlijks worden de gaten schoongemaakt en opnieuw met zand gevuld. De wanden

**OVERSCHEENSECHE BERGER EN MEENTPOLDER
OEVERZWALUWVAND NAARDEN INDUSTRIEGEBIED**

Schaal 1 : 5000

ONTWERP OEVERZWALUWENWAND A.R.K.-ZUID

WANDLENGTE : 32 METER

MATEN IN CENTIMETERS

SCHAAL 1 : 20

Rijkswaterstaat Utrecht-afd. RFD. feb '89

die tot nu toe zijn gebouwd liggen meestal in de buurt van water.

Het vergt veel ruimte om de gedetailleerde beschrijvingen en tekeningen hier weer te geven. Bij de vogelwerkgroep is echter uitgebreide informatie te verkrijgen.

Aan financiën is er, indien het werk door een aannemer wordt uitgevoerd, een bedrag van om en nabij de f 40.000,00 per kunstwand nodig. In dat geval is er dan sprake van een wand van circa 35 m lengte.

In het kader van een werkgelegenheidsproject kunnen de kosten lager zijn.

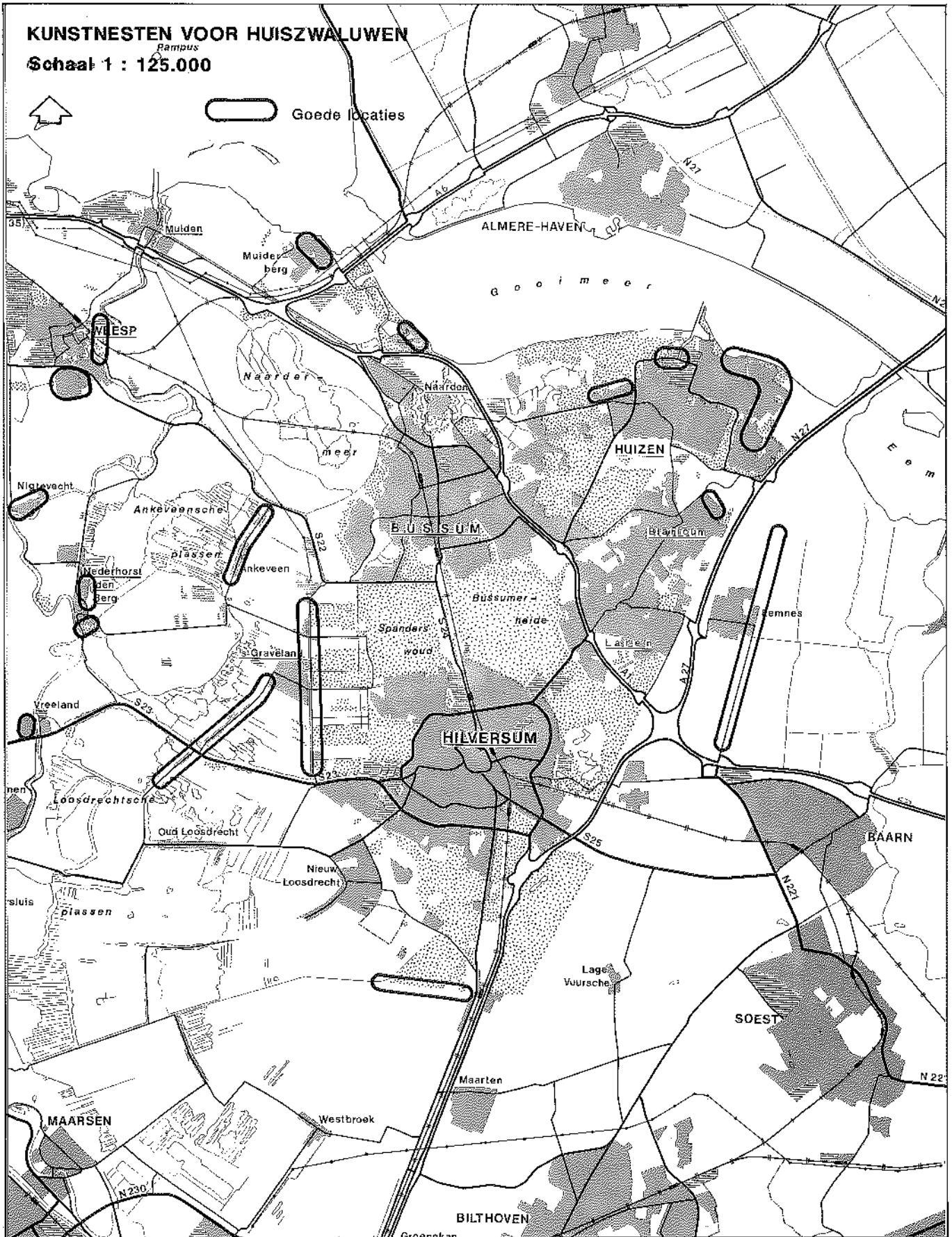
Plannen

In het Gooi zijn maar weinig plaatsen waar een kunstwand kan worden aangelegd.

Te denken valt aan een grote wand bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie in de Horstermeer, een wand in de omgeving van de kalkzandsteenfabriek bij Huizen, een wand op een industrieterrein bij Naarden en op het 'voorland' aan de westzijde bij de Hollandse Brug.

KUNSTNESTEN VOOR HUISZWALUWEN

Rampus
Schaal 1 : 125.000

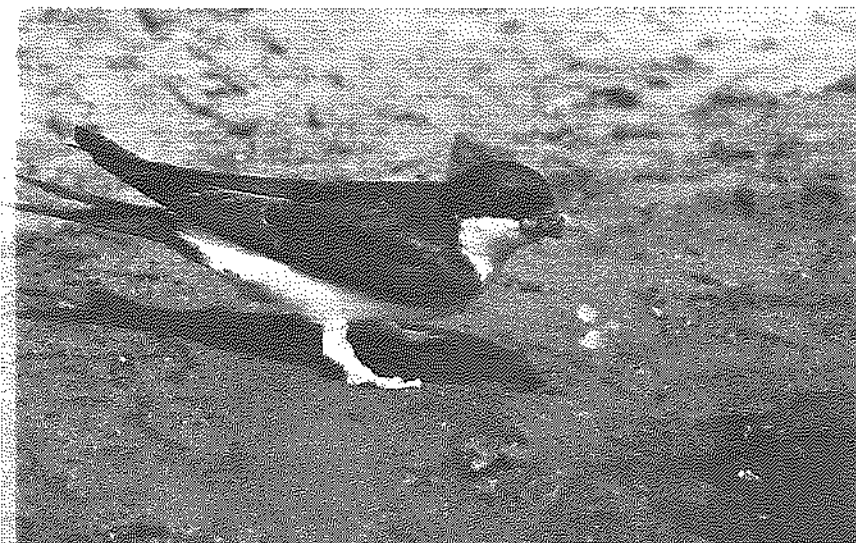
Hulp voor Huiszwaluwen

In april keren de Huiszwaluwen (*Delichon urbica*) weer terug uit hun overwinteringsgebieden in Afrika. In de periode daarna proberen zij hun nesten aan allerlei bouwwerken te construeren. Dat kunnen gemalen, sluisen, bruggen en huizen zijn met overstekende dakranden en dakgoten. Het nest wordt gefabriceerd van modder; vaak uit leem of klei bestaand en heeft de vorm van een halve bol, die zo wordt vastgemaakt, dat er nog ruimte voor de nestopening overblijft. Huiszwaluwen hebben een voorkeur voor een witte of lichte ondergrond, die vroeger veel onder dakranden aanwezig was. Meestal zitten de nesten dicht bij elkaar, soms met enkele of met vele tientallen en in uitzonderingsgevallen aan grote gebouwen met honderden. Het zijn nuttige dieren die per dag wel 9000 insecten verorberen.

Vroeger was de Huiszwaluw veel algemener dan thans. De toegenomen verdichting van de bebouwing, veranderde bouwwijzen, verdroging van het landschap en de steeds groter wordende afstand tot open water hebben de soort geen goed gedaan. In 1970 broedden er in Nederland nog 400.000 paren; in 1990 nog maar 150.000. In het Gooi en omgeving is de situatie al niet veel beter. In 1989 800 paren en in 1990 700; een daling van 13%.

De Huiszwaluw komt echter nog niet op de Rode Lijst voor, een lijst waarop de met uitroeiing, bedreigde of speciaal gevaar lopende vogelsoorten staan aangegeven.

Ieder die in een enigszins open bebouwing woont met in de omgeving landelijk gebied, kan de Huiszwaluw helpen door kunstnesten te bevestigen en bestaande vestigingen te beschermen.

Huiszwaluwen maken hun nest van modder, vaak uit klei of leem bestaand. (foto, Peter Otten)

– Kunstnesten.

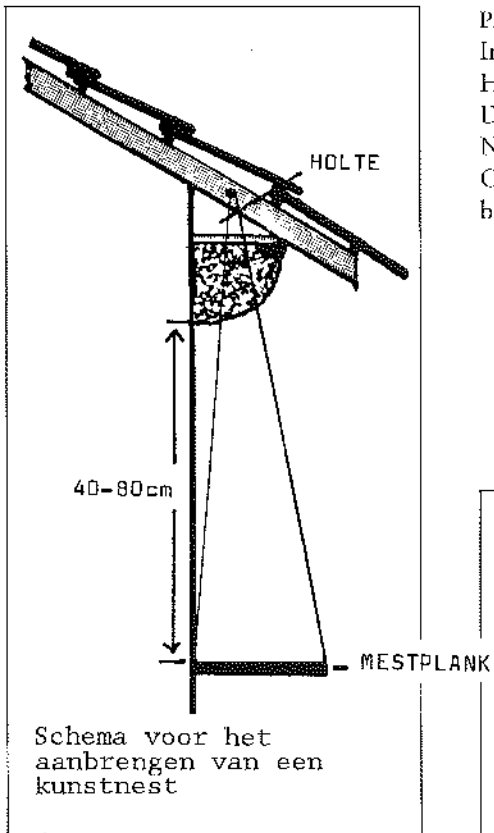
Deze zijn in de handel verkrijgbaar (zie de adressen achter in deze gids). De nesten moeten altijd onder overstekende dakranden, goten e.d. bevestigd worden.

Wit verven van de plankjes waarop de nesten gemonteerd zitten, is aan te bevelen. Montage kan geschieden door middel van schroeven of met montagekit.

Men kan, bijvoorbeeld samen met kinderen, ook zelf nesten maken. Vraag hiervoor een brochure bij de vogelwerkgroep aan. Dit werk is een leuke bezigheid en is ook veel goedkoper dan de kant en klare kunstnesten.

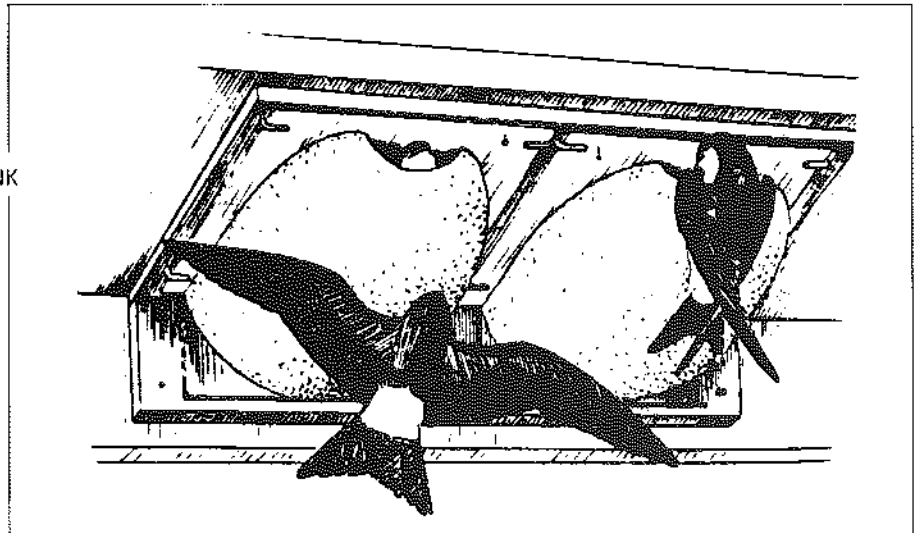
- Wie niet wil kopen of bouwen kan dat aan de zwaluwen zelf over laten. Een bak met modder, al dan niet met klei of leem ergens op een garagedak of andere grote open aanvliegruimtes geplaatst, kan de zwaluwen ertoe verleiden zelf te gaan bouwen. Zo'n bak moet minstens van half april tot achter in juni beschikbaar zijn en vochtig gehouden worden.

- Wanneer Huiszwaluwen jongen hebben, kan overlast door uitwerpselen ontstaan. Door een plankje, met een opstaand randje, van 30 cm breed onder de nesten te monteren, kan dat euvel worden verholpen. De afstand tot de muur moet circa 3 cm bedragen, anders gaan er ook zwaluwen onder het plankje nestelen. Ook kan het plankje aan plastic draden worden gehangen. Gebrek aan stabiliteit verhindert het nestelen eronder. De plank niet te dicht onder het nest, minstens 40 cm, en niet te ver naar beneden, anders spettert alles er nog overheen.

Plannen

In het werkgebied van de vogelwerkgroep is inmiddels een aantal kunstnesten voor Huiszwaluwen opgehangen. Dat geldt vooral voor de gemeente 's-Graveland. De vogelwerkgroep is echter van mening dat ook in de gemeenten Muiderberg, Naarden, Huizen, Blaricum, Femnes, Weesp, Nederhorst den Berg, Ankeveen en Oud- en Nieuw Loosdrecht nog goede kansen zijn het aantal kunstnesten uit te breiden.

Nestelplaatsen voor Gierzwaluwen

Van eind april tot in juli zien we de Gierzwaluw (*Apus apus*) met hun sikkelvormige silhouetten in het luchtruim boven de steden en dorpen tussen Vecht en Eem vliegen. Vaak is daarbij hun schrille krijgende geluid te horen.

Gierzwaluwen zijn nuttige vogels. Het aantal broedparen in Nederland werd aan het eind van de jaren zeventig op 85.000 geschat, waarvan er circa 2500 in onze streck broeden. Gierzwaluwen jagen op insecten en voordat zij in juli op weg gaan naar hun winterkwartieren heeft elk individu er hiervan vele tienduizenden verorberd. Een gratis biologische bestrijder, die niemand overlast veroorzaakt.

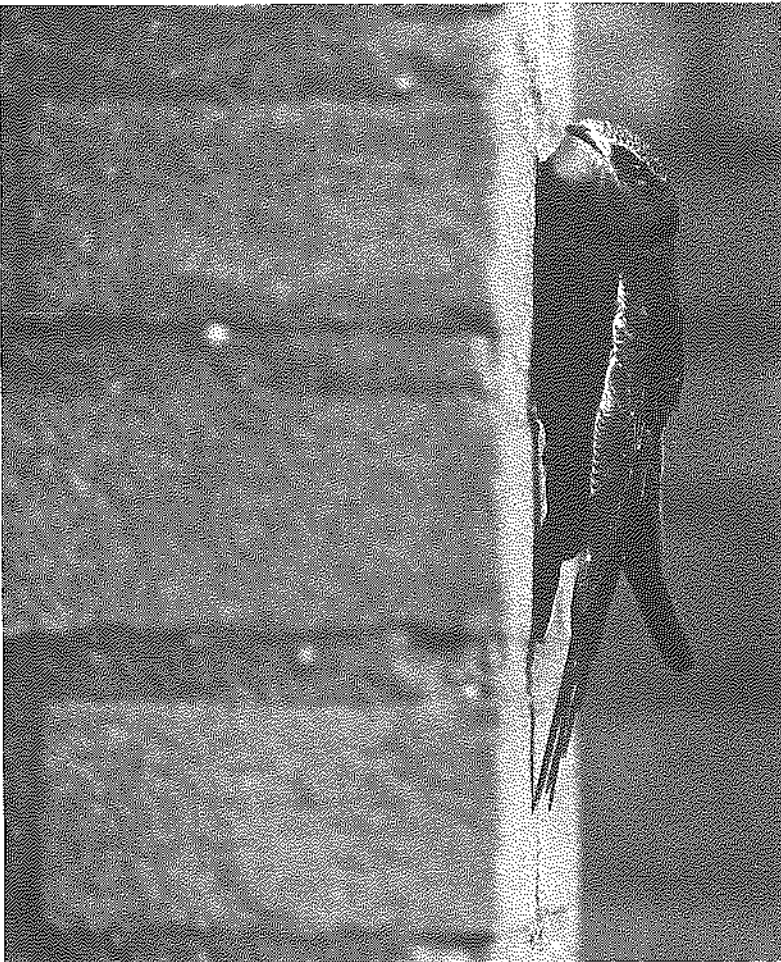
De nesten bevinden zich onder dakpannen, in spleten, achter boeiboorden, langs zijkanten van dakkapellen van huizen, kerken en andere gebouwen. Die nestelplaatsen hebben alle een ding gemeen: er is dichtbij het nest een plaats waar zij zich naar beneden kunnen laten vallen om voldoende snelheid te verkrijgen voor het vliegen. Bij daken is er altijd een hellingshoek van meer dan 45°.

Gierzwaluwen hebben het moeilijk. Het overgrote deel nestelt in oude woonkernen.

Vele daarvan worden gesloopt, oude huizen worden gerenoveerd en daarbij geïsoleerd, pannendaken worden vervangen. Veel gebouwen worden om ze te isoleren dichtgeschuimd met kunststoffen. Daardoor gaan vrijwel alle broedplaatsen verloren en er komen geen nieuwe meer voor in de plaats. De nieuwbouwwijken bieden nog geen plaats aan Gierzwaluwen. Er liggen geen geschikte pannen op de daken en de daken zijn niet steil genoeg.

Toch kan men hulp bieden!

Belangrijk zijn de plaatsen waar al Gierzwaluwen broeden, zoals de reeds genoemde oude woonkernen en villawijken met statige oude huizen. Voorbeelden zijn de omgeving van de Helling in Huizen, de Heerenstraat in Hilversum, de vesting Naarden en het Spiegel in Bussum. Bij renovatie kunnen speciaal voor de Gierzwaluw vervaardigde pannen worden gelegd. Bij voorkeur dienen deze heel nauwkeurig op de plaats van bestaande nestplaatsen te worden gelegd. Zo mogelijk moeten renovaties buiten de periode mei-augustus (broedseizoen) worden uitgevoerd. Het leggen van Gierzwaluw-dakpannen vóór de renovaties op belendende panden is aan te bevelen, want de vogels zijn trouw aan de broedplaats. De pannen kunnen met enkele tegelijk verspreid over het dak worden gelegd. De Gierzwaluwen broeden graag in elkaars omgeving. Wanneer het leggen van pannen niet mogelijk is, kan worden overwogen speciale nestkasten op te hangen. Liefst zo dicht mogelijk bij de vroegere broedplaats.

Gierzwaluw, een gratis biologische insectenbestrijder! (foto, Fgon Kraak)

Plannen

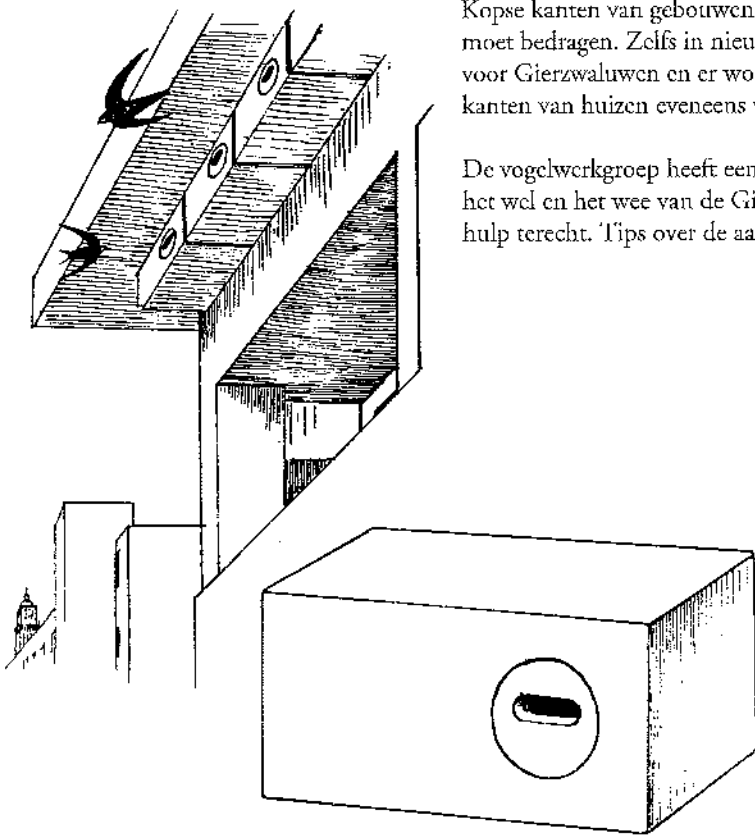
Op plaatsen waar nog geen Gierzwaluwen broeden, maar de condities wel gunstig zijn, zou bij nieuwbouw, renovatie en dergelijke het aanbrengen van nestgelegenheden standaard in het bestek moeten worden opgenomen. Op de totale kosten maakt het geringe noodzakelijke bedrag weinig uit.

De gemeente Naarden heeft al het goede voorbeeld gegeven voor haar gebouwen en woningbouwverenigingen in Hilversum en Huizen brachten ook al pannen aan.

NESTPANNEN/-STENEN VOOR GIERZWALUWEN

Schaal 1 : 125.000

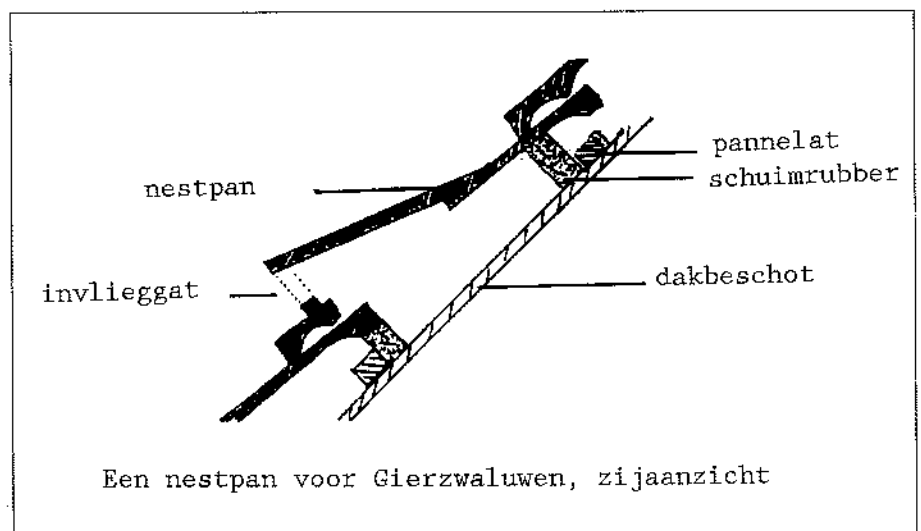

Kopse kanten van gebouwen zijn belangrijk, evenals de hoogte, die tenminste tien meter moet bedragen. Zelfs in nieuwbouwwijken zijn mogelijkheden. Er zijn sneldekkers voor Gierzwaluwen en er worden pogingen ondernomen om afdekkers aan de kopse kanten van huizen eveneens voor de soort geschikt te maken.

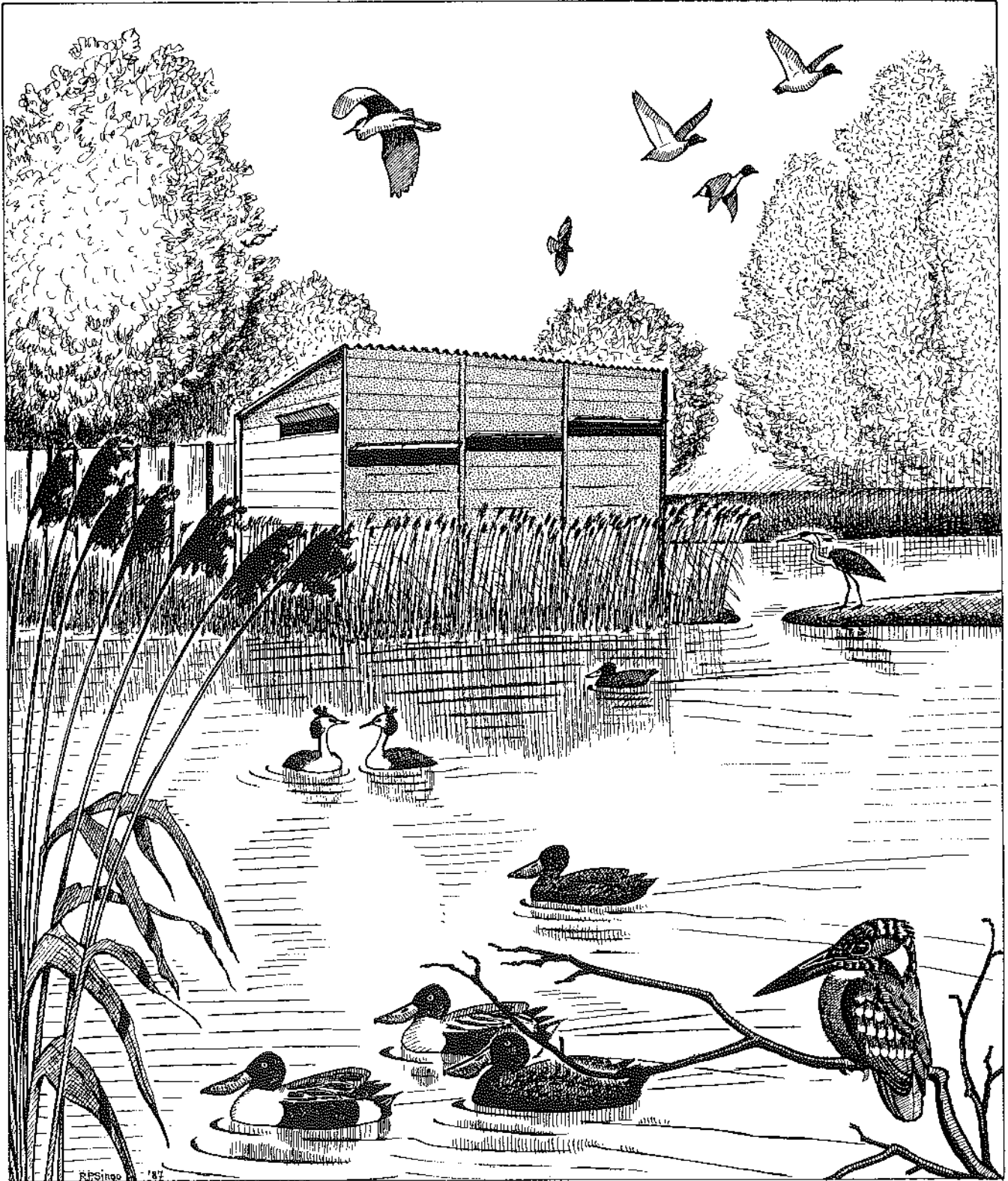
De vogelwerkgroep heeft een speciale projectgroep in het leven geroepen, die zich voor het wel en het wee van de Gierzwaluwen inzet. Hier kan men altijd voor adviezen en hulp terecht. Tips over de aanwezigheid van broedplaatsen zijn zeer welkom.

Neststenen zijn los verkrijgbaar en aan te brengen aan bruggen, viaducten en gebouwen

Een nestpan voor Gierzwaluwen, zijaanzicht

Vogelobservatiehutten

MOGELIJKE NIEUWE LOCATIES VOGELHUTTEN
 Pampus
IN HET GOOIN EN DE VECHTSTREEK

Schaal 1 : 125.000

1. Slothoeve (Noordpolder naast Muiden)
2. Naarderbos
3. Naarderbos-Oost/Rijksweg A1
4. Stichtse Brug
5. Spiegelpolder
6. Horstermeerpolder Zuid
7. Laarder Waschmeer
8. Hilversumse Waschmeer

Vogelobservatiehutten

In deze brochure wordt op een aantal manieren aangegeven hoe wij vogels kunnen helpen door broedgelegenheid te creëren. Dat doen we onder andere omdat we die vogels de moeite waard vinden. We vinden ze mooi om te zien. Dat geldt ook voor zeer veel andere vogelsoorten.

Wie vogels wil bekijken trekt in de regel naar buiten, de natuurgebieden in. Hoe dichtter je een vogel kan benaderen, hoe mooier en hoe spannender dat is. We moeten en willen die vogels natuurlijk niet verjagen. Een manier om vogels dicht te naderen, goed te observeren en vooral niet te verstoren is het waarnemen vanuit vogelhutten. De laatste jaren worden de mogelijkheden steeds beter onderkend en valt voor de bouw hiervan bij behorende instanties en vogelwerkgroepen een stijgende interesse te constateren. Voor de terreinbeheerder met een vogelhut betekent dat bovendien een goede gelegenheid te laten zien waarom het gebied zo waardevol en het beheren waard is!

Bij de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken bestond in 1968 al een plan om een schuilhut te bouwen in de zogenaamde 'Vogelbocht' bij de Eemmond. Bij nader inzien bleek die plek minder geschikt.

Rond 1980 werd overleg gevoerd met de Stichting Gooisch Natuurreservaat om een vogelobservatiehut in het Laarder Waschmeer te bouwen. Uiteindelijk leidde dat tot de opening op 4 april 1984 van de huidige vogelhut. Jaarlijks bezoeken nu enkele honderden mensen deze plek. De meeste bezoeken geschieden onder deskundige leiding van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Op slechts twee andere plekken in de regio Gooi en Vechtstreek treffen we een vogelhut aan. In het Naardermeer is sinds een aantal jaren een grote hut bij de aalscholverkolonie en op 11 mei 1988 opende Natuurmonumenten een vogelhut aan de Kromme Googh, onderdeel van het Stichtsch Ankeveensche natuurgebied. Alleen deze laatste hut is voor het publiek dagelijks vrij toegankelijk. In het Naardermeer en Laarder Waschmeer kan dat alleen onder leiding van een gids.

Alle hutten zijn niet of heel moeilijk bereikbaar voor rolstoelgebruikers of mensen die slecht ter been zijn. Bij de plaatsing van nieuwe vogelobservatiehutten moet hiervoor meer aandacht komen.

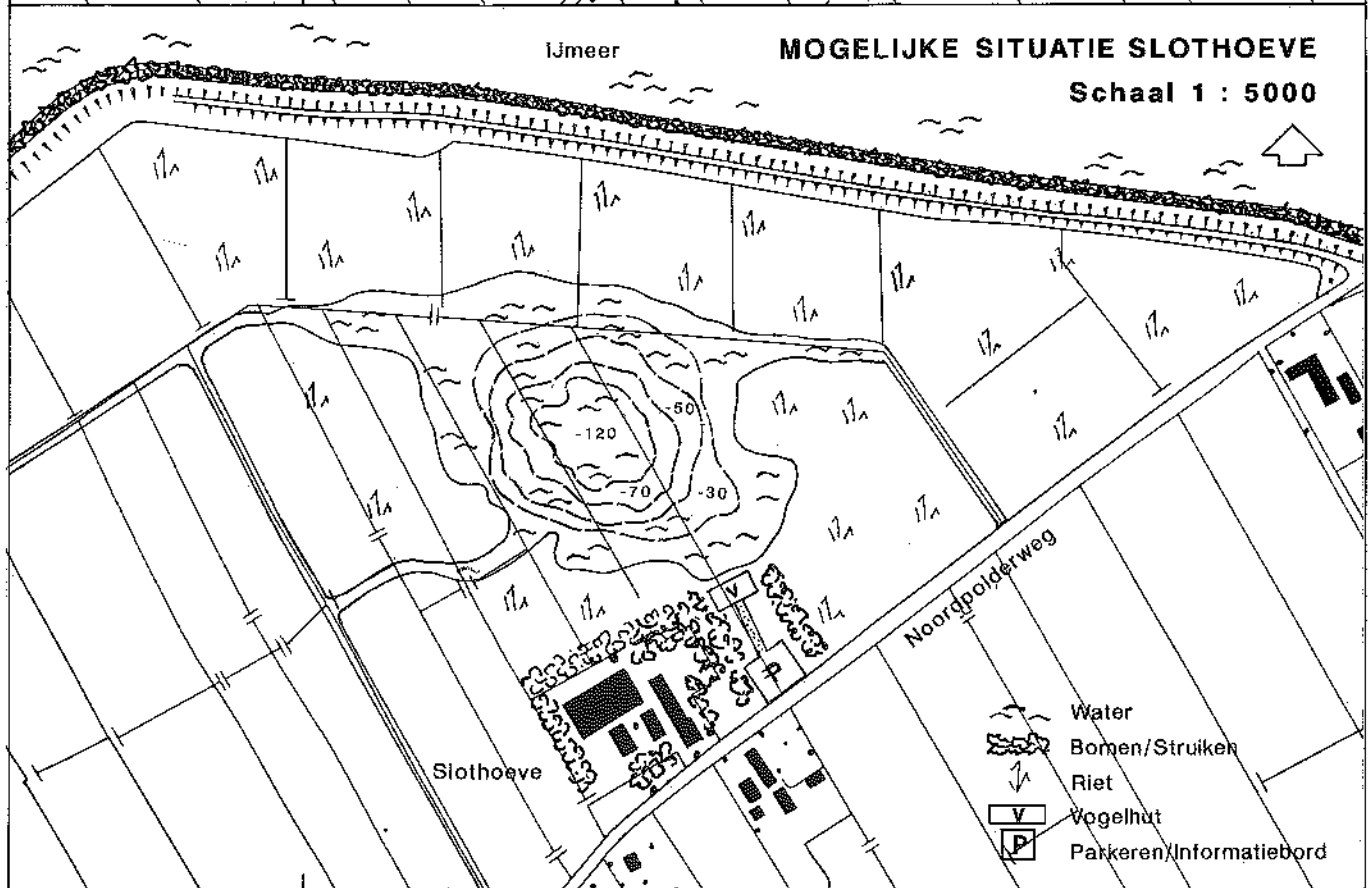
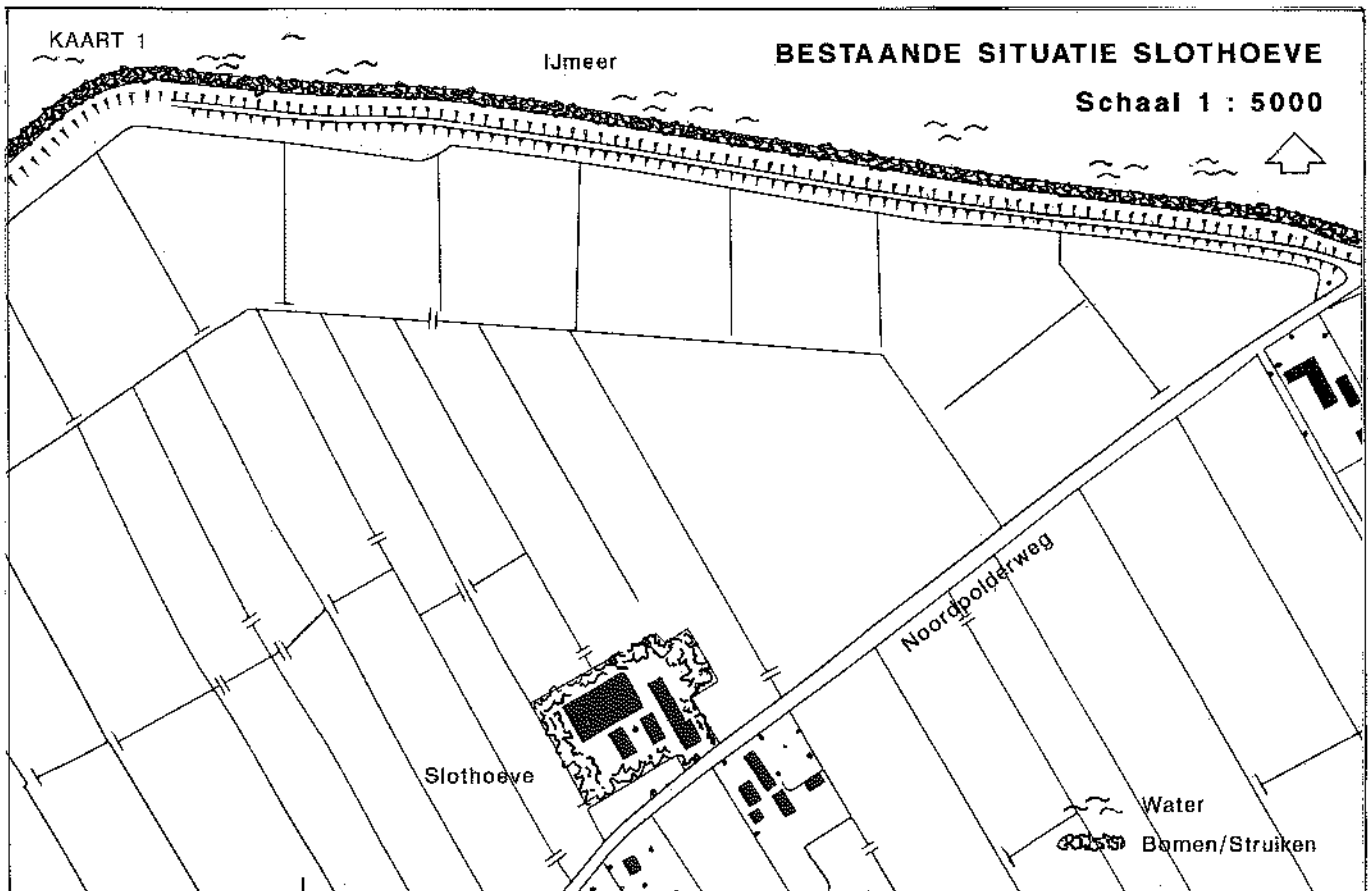
De groeiende interesse voor het bezoeken van vogelhutten is aanleiding geweest in deze gids nader aan te geven welke mogelijkheden daarvoor in de regio kunnen komen.

Bij de keuze van de locatie werden de volgende criteria gehanteerd:

- Plekken die nu of in de nabije toekomst als natuurreservaat, natuurontwikkelingsgebied of Relatienotagebied worden genoemd.
- Er vertoeven al regelmatig veel vogels of er zijn door een andere inrichting (natuurbouw) veel vogels te verwachten.
- De locatie moet op eenvoudige wijze te bereiken zijn.
- Het publiek moet vrije toegang tot de vogelhut krijgen.
- Bezoeken van de hut mag niet leiden tot verstoring van de aanwezige vogels.
- De vogelhut moet zo onopvallend mogelijk in het landschap aanwezig zijn.
- In verband met het zonlicht is het uitzicht vanuit de hut zoveel mogelijk op het noorden gericht.
- De hut moet geschikt zijn voor circa 10-25 personen.

Met bovenstaande uitgangspunten werd rondgekeken naar geschikte plaatsen. Op het kaartje zijn deze aangegeven.

In het hierna volgende wordt globaal aangegeven hoe de inrichting van het betreffende terrein rondom de vogelobservatiehutten er uit kan gaan zien.

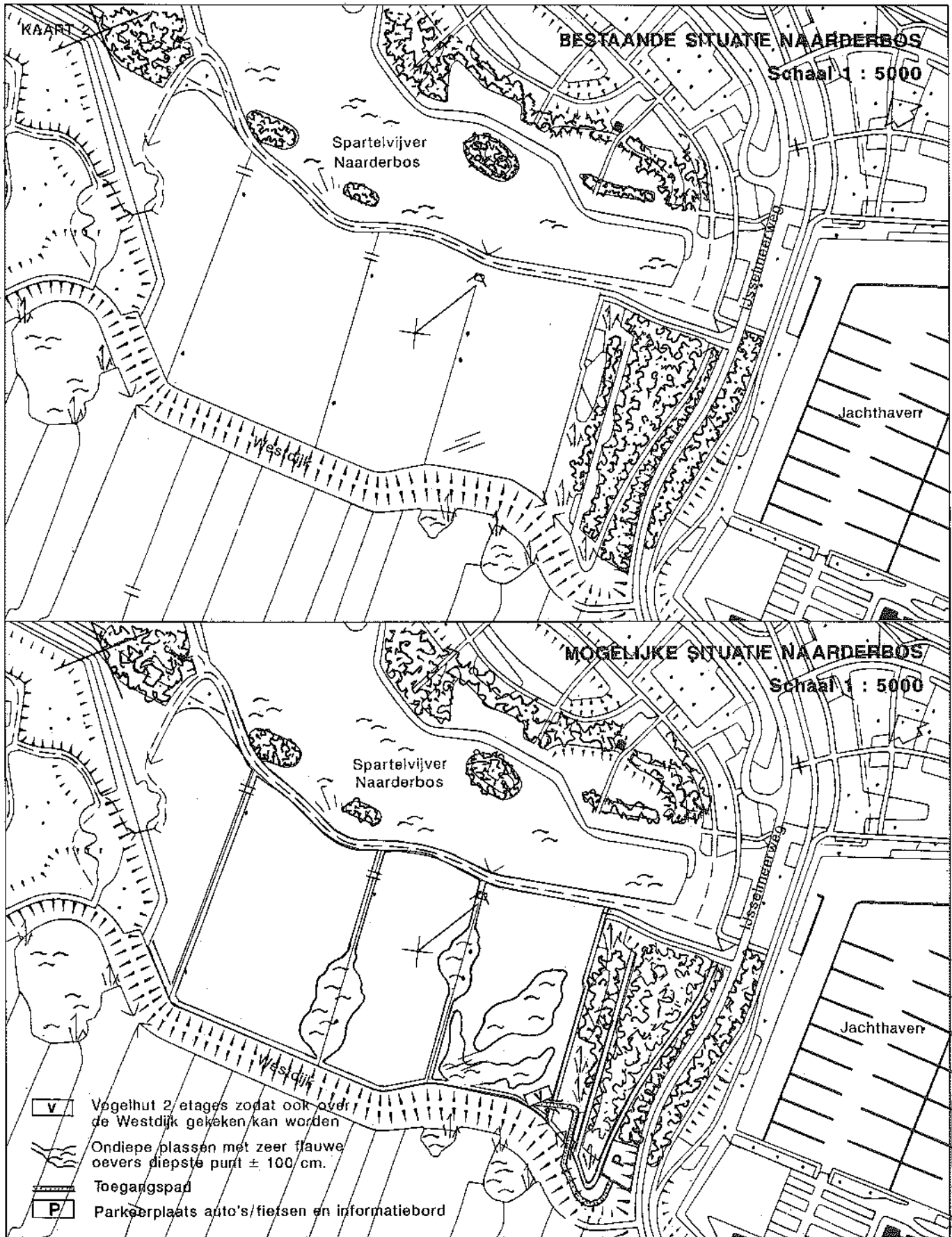

Slothoeve

Het gebied rond de Slothoeve ligt in de Noordpolder beoosten Muiden. Het noordwestelijke deel is door de provincie als natuurontwikkelingsgebied voorgesteld. Het gebied is nu nog in gebruik als intensief tot zeer intensief beheerd grasland. Desondanks komen er nog redelijk veel weidevogels tot broeden in deze polder. De ontwikkeling van een moerasgebied met een open karakter, waarin grote en kleine stukken nat rietland afgewisseld worden met delen ondiep water, moeras met lage vegetatie en nat grasland zou goed passen in dit gebied. Op de situatiekaart is slechts voor een deel van het gebied een voorstel gedaan. Vanaf de Noordpolderweg zijn er mogelijkheden om een in het gebied te plaatsen vogelhut te benaderen.

*Noorderpolder beoosten Muiden nabij de Slothoeve.
(foto, Jelle Harder)*

Naarderbos

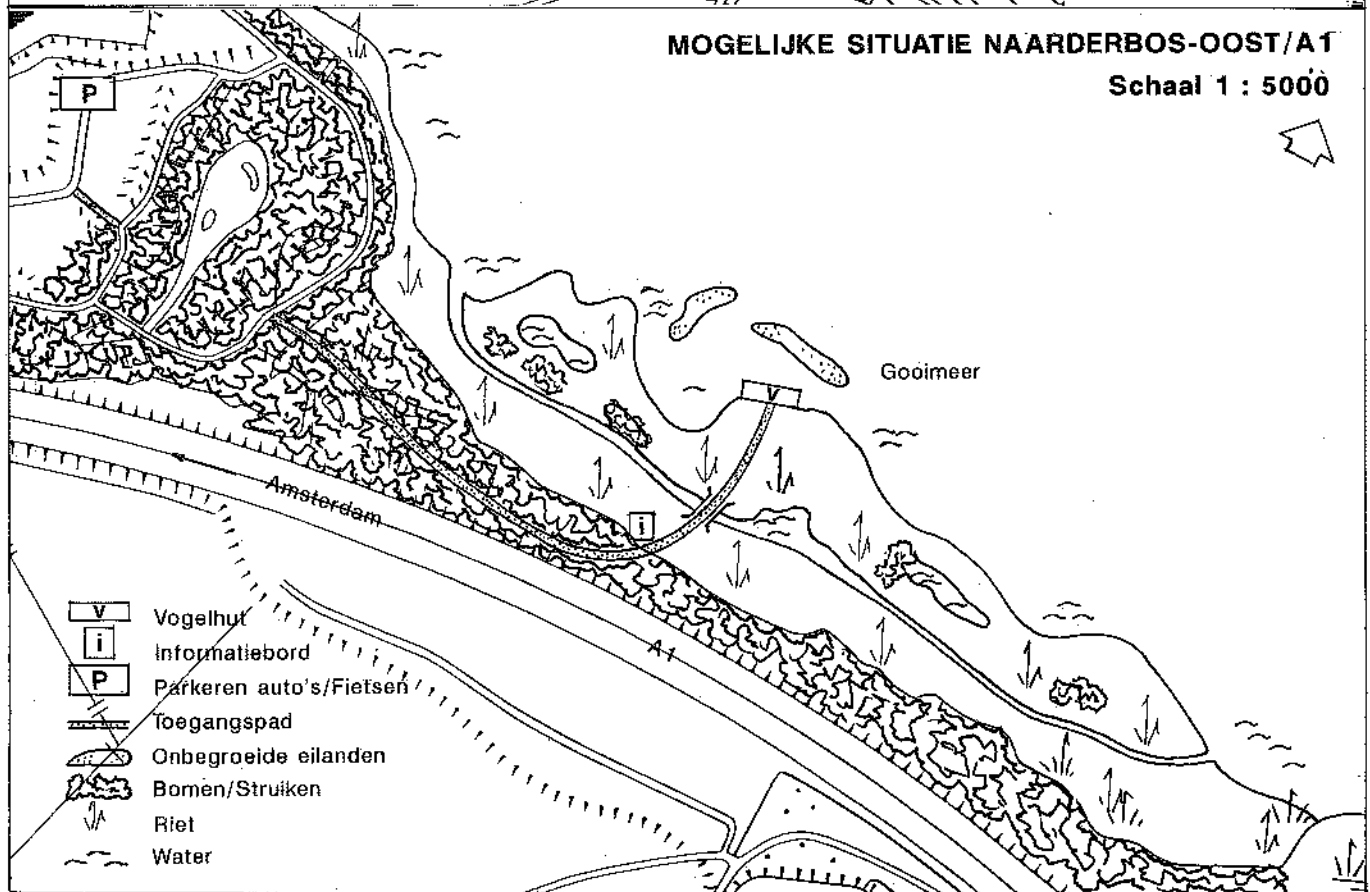
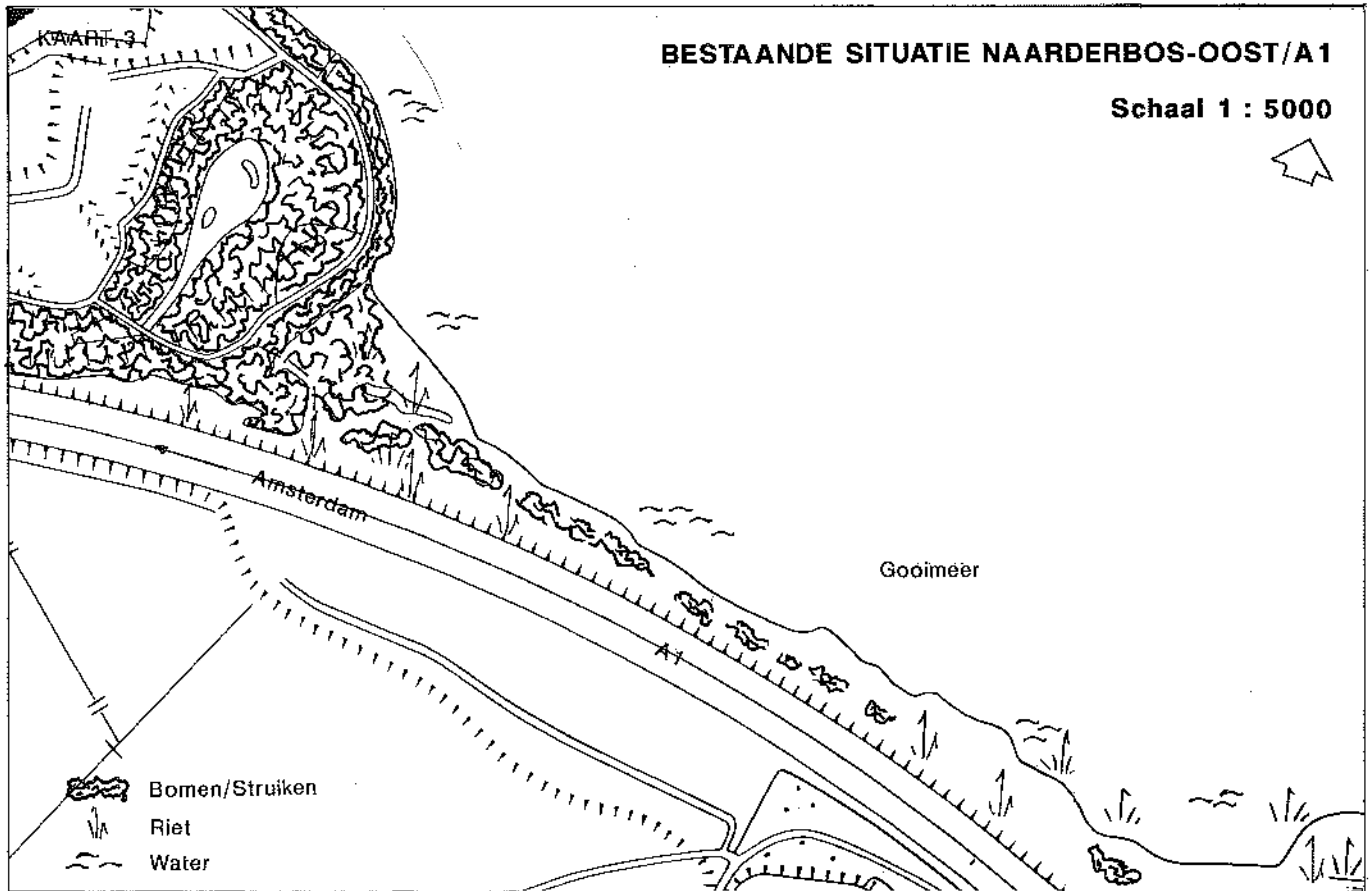
Tussen de Westdijk van de Overscheense Berger- en Meentpolder en de Spartelvijver in het Naarderbos ligt een klein poldertje bestaande uit grasland. De waterstand wordt er geregeld met behulp van een kleine windmolen.

In het terrein bevinden zich drassige delen. Hierop zijn regelmatig enkele steltlopers en eenden waar te nemen. Deze uitgangssituatie kan verder uitgebouwd worden volgens het voorbeeld. Met name in de nabijheid van de vogelhut dient een plas-dras situatie te worden gehandhaafd. Middels begrazing met het juiste aantal runderen kan dit gebied een open karakter houden.

Indien de vogelhut een extra etage krijgt kan ook over de Westdijk heen gekeken worden. Onder meer met het oog op mogelijk toekomstig weidvogelbeheer voor deze aangrenzende polder kan dat extra aantrekkelijk zijn.

*Poldertje tussen Naarderbos en Westdijk.
(foto, Jelle Harder)*

Naarderbos-Oost / Rijksweg A1

Tussen het oostelijke deel van het Naarderbos en de Zanddijk ligt ten noorden van Rijksweg A1, aan het Gooimeer, een smalle strook land en Riet. In het ondiepe water concentreren zich graag grote groepen eenden, Futen, zwanen en Aalscholvers. In de ecologische hoofdstructuur van Noord-Holland wordt dit een gebied genoemd met goede mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

Deze smalle verbindingstrook tussen de Zanddijk en het Naarderbos kan verbreed worden met bagger die elders, bijvoorbeeld uit de vaargeul in het Gooimeer, weggehaald moet worden. Op die manier komt er voldoende ruimte beschikbaar voor de aanleg van een tachtig tot honderd meter brede strook bos. Dit bos dient enerzijds als migratiezone voor de fauna (met name Reeën), anderzijds heeft het een functie als geluidswal.

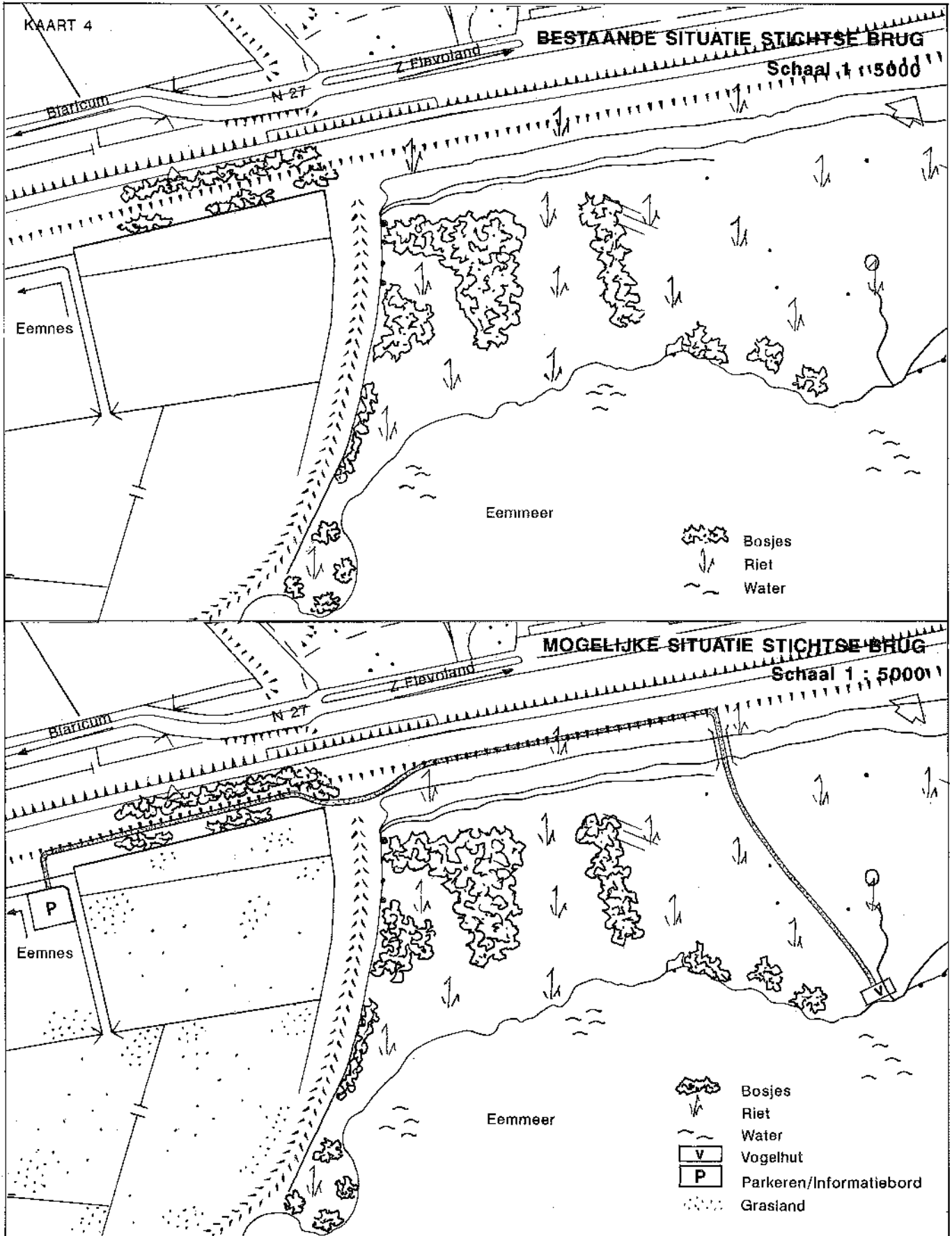
Achter het bos wordt het gebied zo ingericht dat er een circa vijftig meter brede rietoever ontstaat. Deze sluit aan op de rietoever van de Zanddijk.

Ter bescherming van de rietzone wordt een brede, wat slingerende sloot aangelegd.

De te plaatsen vogelhut kijkt uit op een tweetal kleine eilandjes welke als rustpunt voor de vogels dienen. Het water vóór de hut zal een zeer geringe diepte hebben.

*De oever van het Gooimeer nabij het Naarderbos.
(foto, Jelle Harder)*

Stichtse Brug

Bij de aanleg van de Rijksweg A27 ontstond aan de oostzijde van de oprit naar de Stichtse Brug een groot voorland in het Femmeer. Hierop ontwikkelde zich een rietveld met enkele lage wilgebosjes. Dit rietland en het ondiepe, aangrenzende water zijn zeer aantrekkelijk voor zowel broedvogels als trekvogels. Zeer bekend zijn hier de duizenden Smienten en de vele andere eendesoorten, Aalscholvers, Grauwe ganzen en ook Lepelaars. Waterrallen, Bruine kiekendief en Baardmezen broeden er.

Niet voor niets werd het gebied tot beschermd natuurmonument verklaard.

Voor vogelwaarnemers is het echter jammer dat de afstand tot de vogels zo groot is.

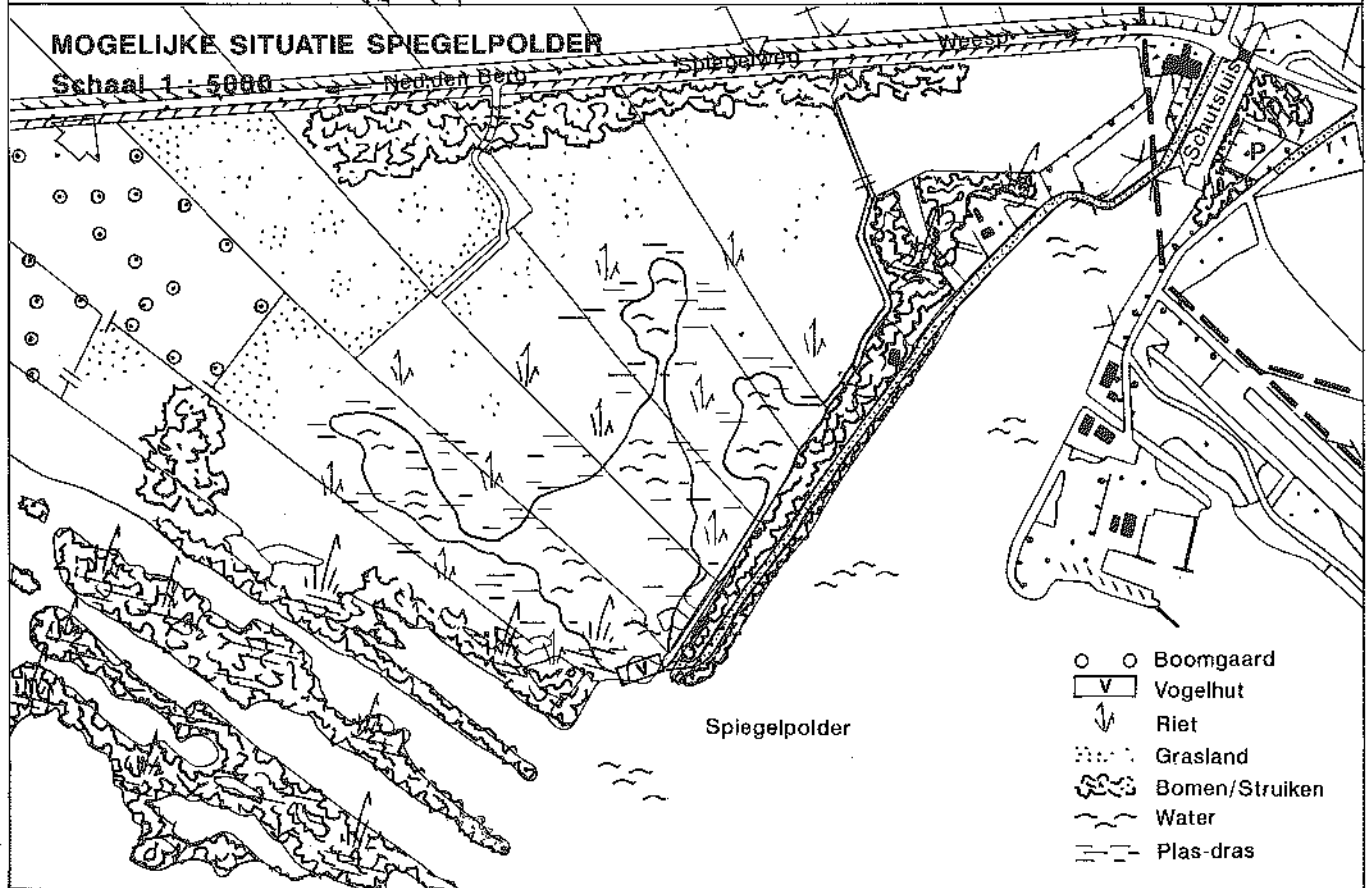
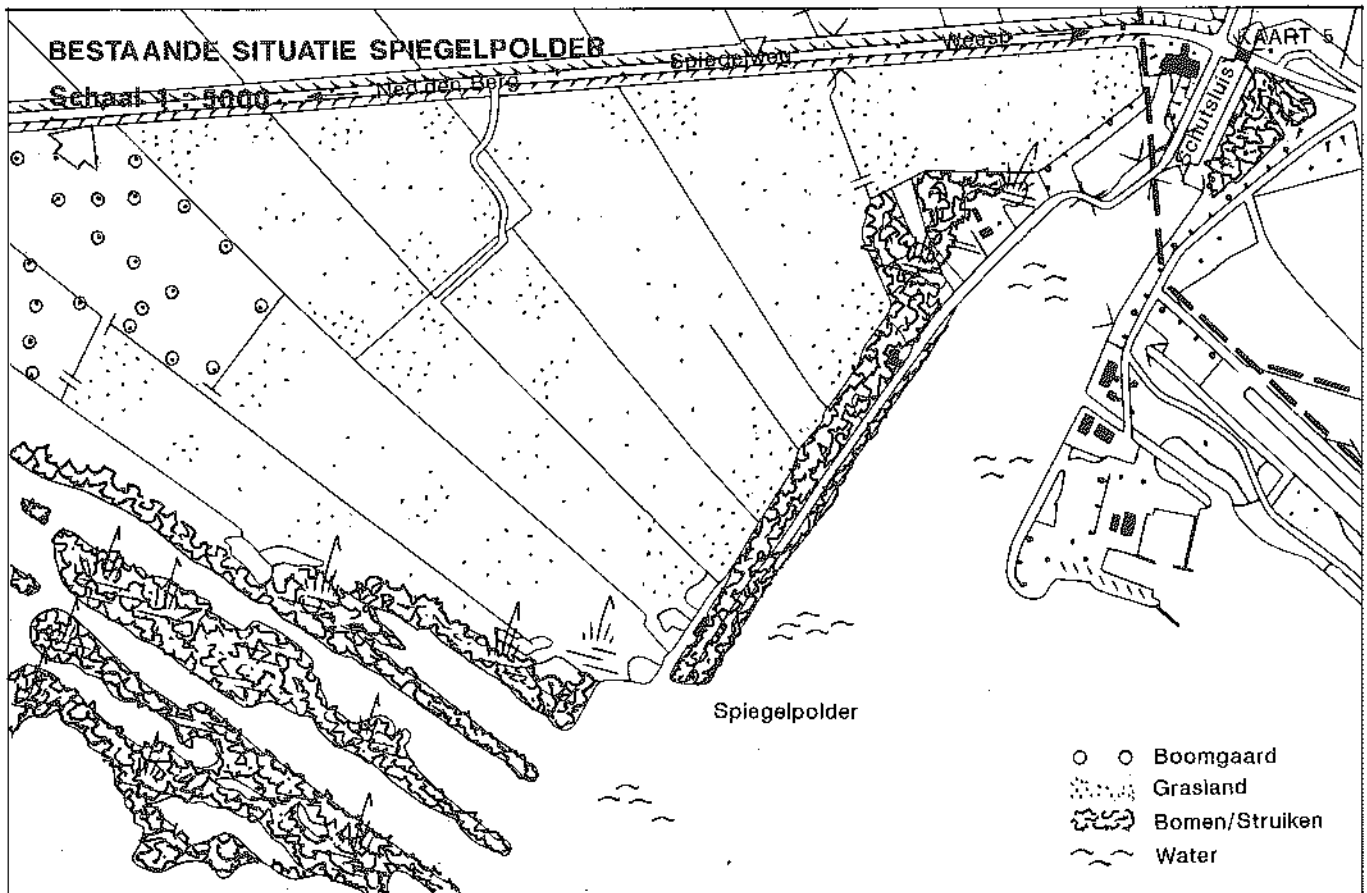
Indien de vogels beter te observeren zijn, zonder ze te verstoren, zal dat leiden tot meer kennis over het natuurgebied en meer waardering voor de bescherming.

Reeds jaren is het dan ook de wens van velen om op een geschikte plaats een vogel-observatiehut te plaatsen.

In het voorgestelde plan is uitgegaan van enkele minimale voorzieningen. Indien mogelijk kunnen ook nog extra ondiepe delen aangebracht worden in het water voor de vogelhut. Vanuit de vogelhut is een goed zicht op een groot deel van de rust- en foerageplaatsen van vorengenoemde vogelsoorten.

Voorland bij de Stichtse Brug, (foto, Jelle Harder)

Spiegelpolder

Aan de noordzijde van de Spiegelpolder bij Nederhorst den Berg ligt een stuk intensief tot zeer intensief gebruikt grasland. De grootte is 20 ha. De provincie heeft het voornemen hiervan Relatienotagebied te maken.

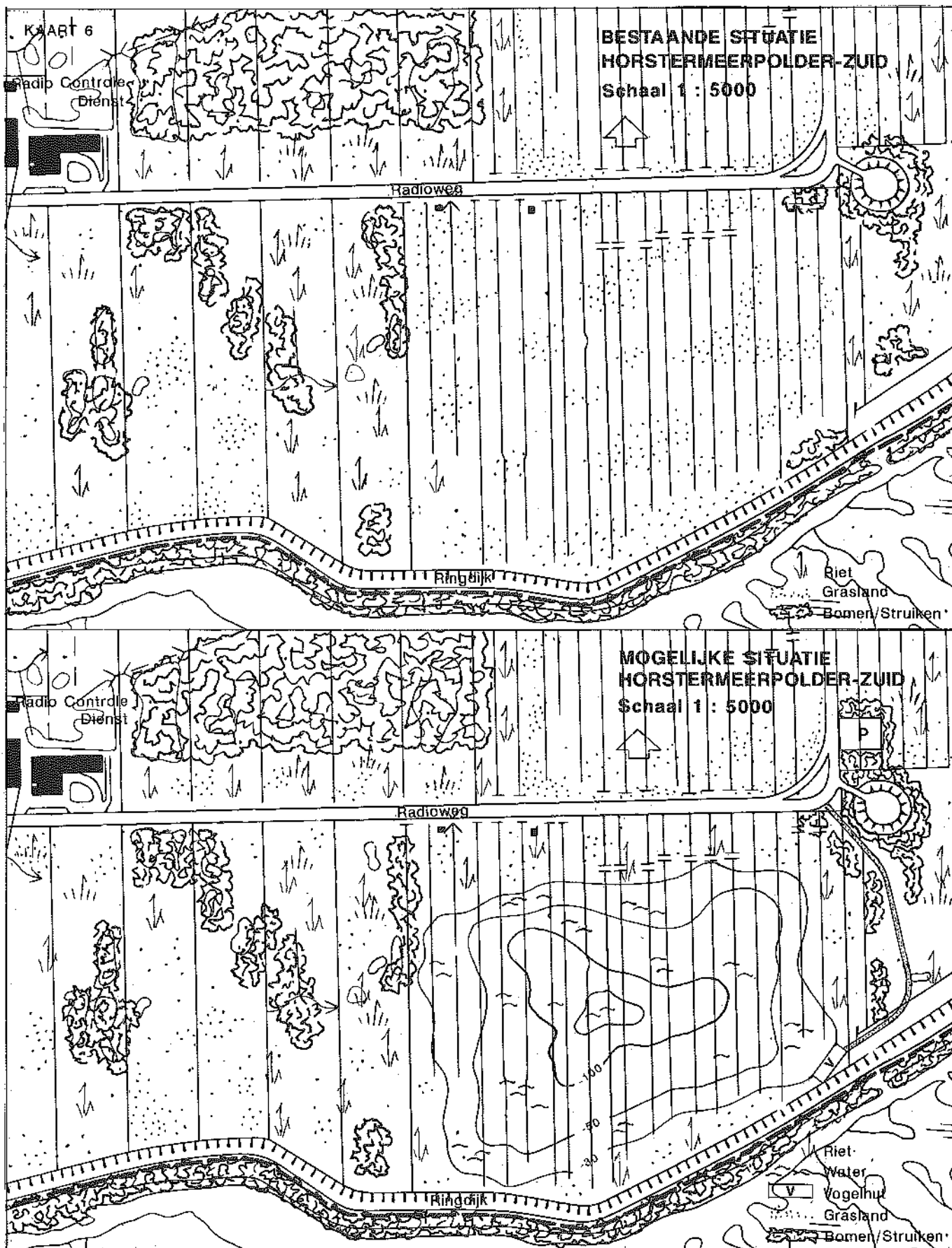
Om dit gebied aantrekkelijker te maken voor kleine en grote waadvogels en eenden kan een groot deel onder water gezet worden.

Plaatselijk meer of minder afgraven van de voedselrijke toplaag leidt tot een plas-drassituatie waarin het gehele jaar natte plekken aanwezig zullen zijn.

Vanwege de lichtval kan een te plaatsen vogelhut het beste in de zuidoosthoek van het terrein gezet worden. De mooiste plek lijkt een positie waarbij niet alleen uitzicht op het nieuw ingerichte terrein aanwezig is maar ook op het water van de Spiegelpolder.

*Grasland tussen Spiegelpolder en Spiegelweg.
(foto, Jelle Harder)*

Horstermeerpolder-Zuid

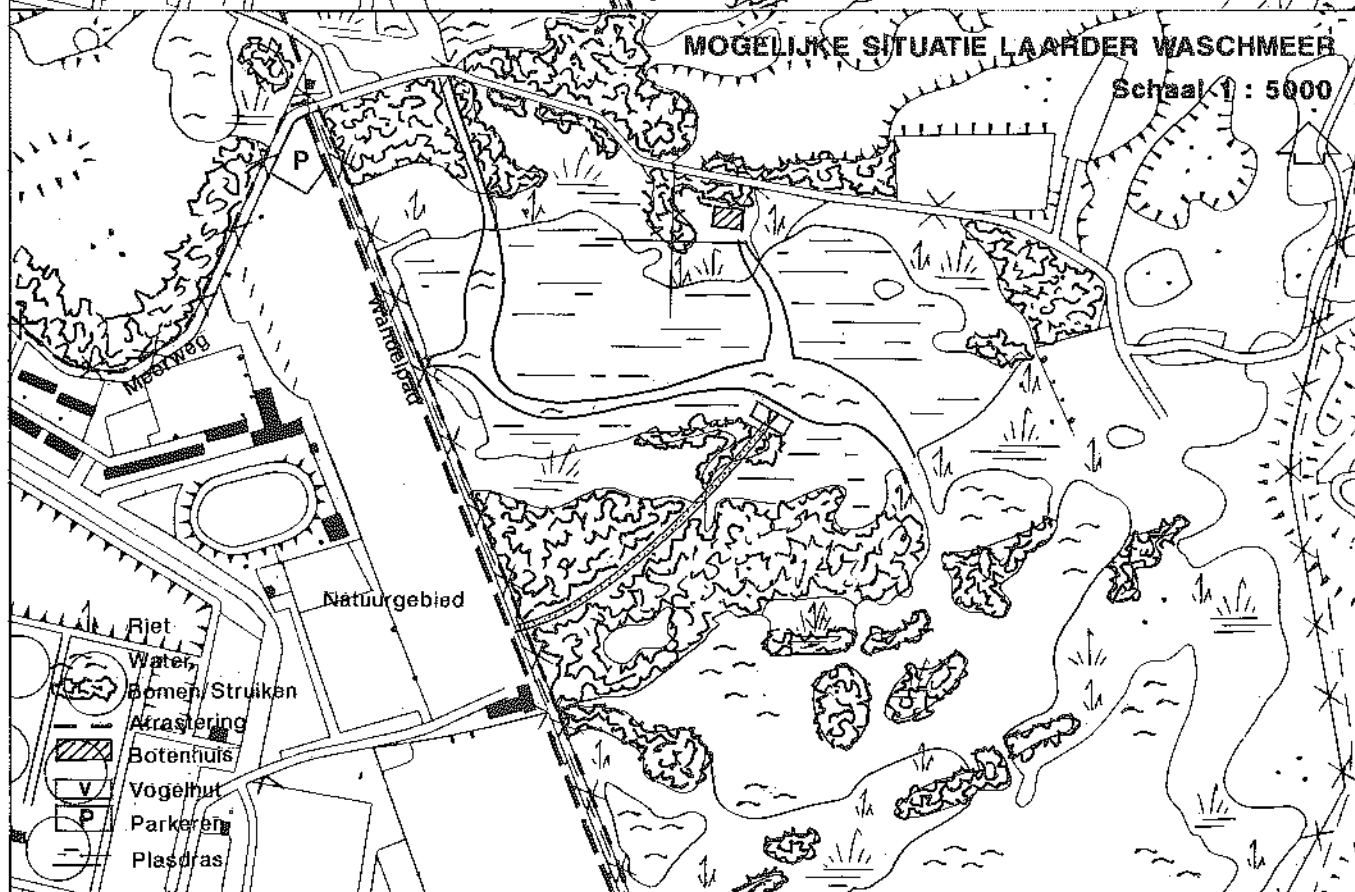
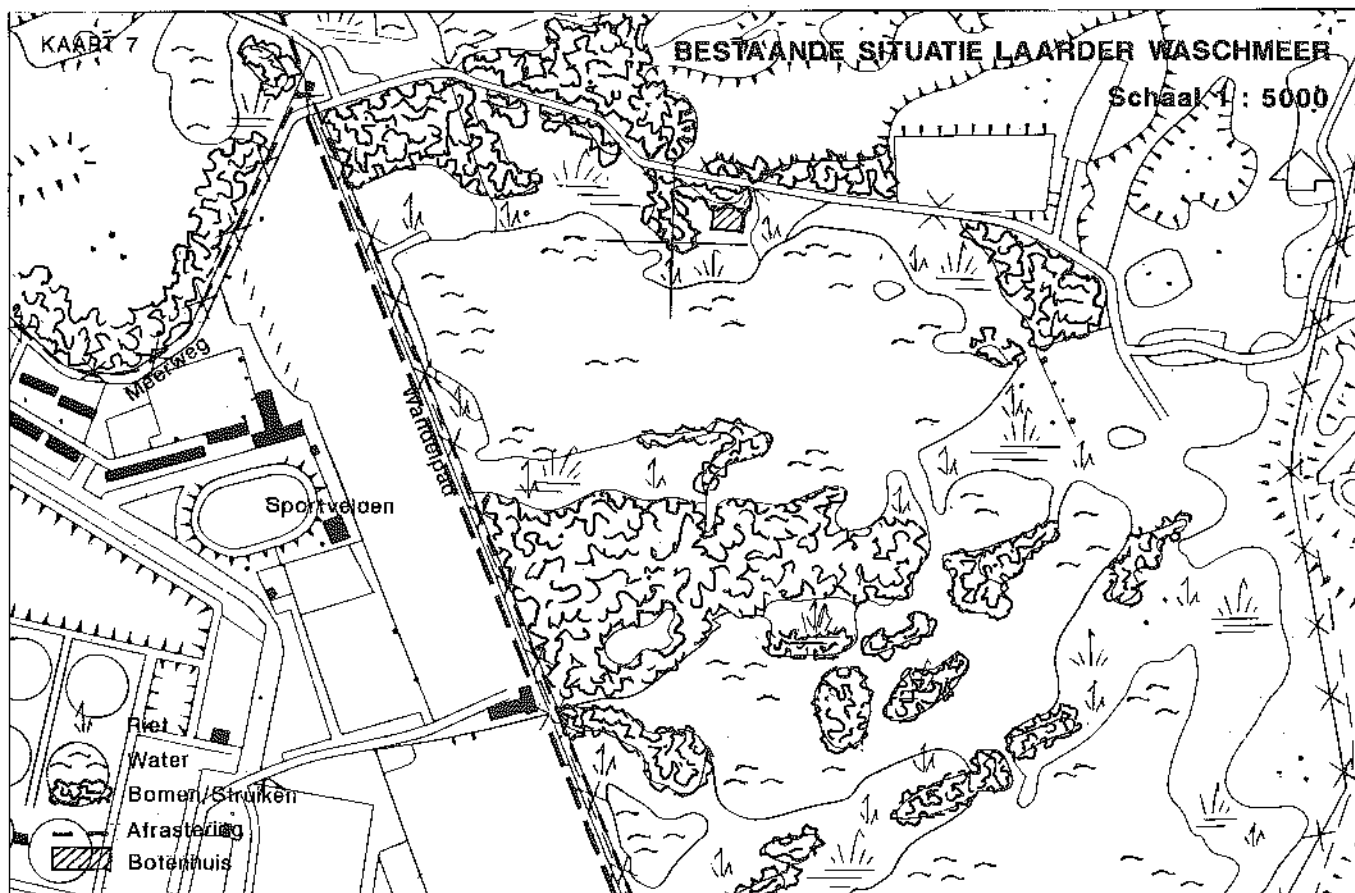
Dit deel van de Horstermeerpolder kenmerkt zich onder andere door de rust die er heerst. Een groot deel van de omgeving van de Radio Controle Dienst bestaat uit een afwisselend geheel van rietlanden en wilgenstruwelen. Daarbuiten vinden we bloemrijke hooi- en schraalgraslanden.

Door de provincie is een voorstel gedaan hier 90 ha tot natuurontwikkelingsgebied te verklaren. Bij realisering hiervan zijn er grote mogelijkheden voor vele soorten vogels. Gedacht wordt namelijk aan omdijken en onderwater zetten voor het maken van waterrietland en open water. Door de aansluiting op de aangrenzende Kortenhoefse Plassen geeft dat zeker mogelijkheden.

In het hier voorgestelde plan is uitgegaan van een wat grotere plas waarvan de oevers flauw oplopen. Aan de brede randen zal de bodem zoveel mogelijk onbegroeid en modderig moeten blijven. Daarbuiten is ruimte voor rietvelden. Het extensieve beheer zal voornamelijk door middel van begrazing moeten gebeuren. Te verwachten vogels zijn hier de verschillende soorten zwemeenden en diverse steltlopers. Daarnaast zullen in het Riet en bosschages zangvogels en roofvogels zijn waar te nemen.

*Horstermeerpolder, zuidoost hoek.
(foto, Jelle Harder)*

Laarder Waschmeer

Het Laarder Waschmeer is sedert 1959 een afgesloten natuurgebied. Het heeft een oppervlakte van 85 ha. Hier is circa 30 ha water en riet. In dat deel treffen we dan ook diverse soorten eenden en rietvogels aan.

Op plaatsen waar de oevers een lage begroeiing hebben en hier en daar modderig zijn, worden zo nu en dan steltlopers waargenomen. In vroeger tijden was deze situatie optimaler. Er werden soms enkele honderden steltlopers geteld in diverse soorten. In de nabije toekomst moeten de onderwaterbodems en delen van de oevers gesaneerd worden. (In het verleden zijn er onder meer zware metalen geloosd). De verschillende plassen komen daarbij droog te liggen en de bovenste laag grond moet verwijderd worden.

Bij deze sanering ontstaat de mogelijkheid de plas bij het botenhuis opnieuw in te richten. In de tekeningen is aangegeven welke veranderingen kunnen worden aangebracht. Elders in het Laarder Waschmeer staat sinds 1984 een vogelobservatiehut. Aangezien deze plek de laatste jaren wat minder interessant is geworden kan overwogen worden de hut te verplaatsen naar de plek aan de botenhuisplas.

Belangrijk is dat deze (nieuwe) vogelobservatiehut vrij toegankelijk wordt voor het publiek. Het wandelpad langs het raster krijgt daarom een zijpad naar de vogelhut. Aan weerszijden ervan wordt het raster verlengd tot de hut.

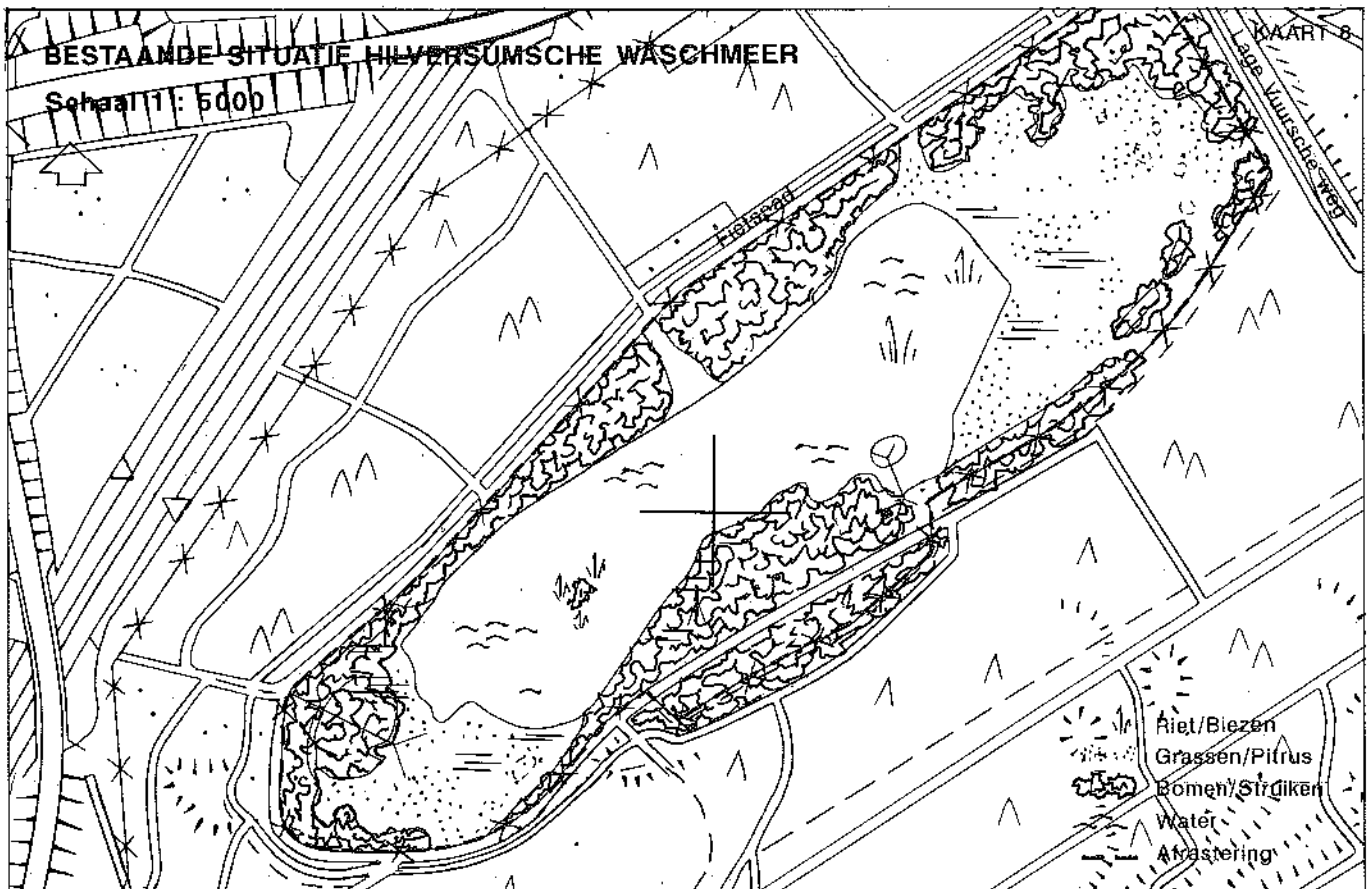
Het beheer van deze plas zal erop gericht zijn de plas open te houden in een plas-drassituatie met zeer lage of geen vegetatie. De begrazing met runderen zal hierbij goede diensten bewijzen. De naast het Waschmeer gelegen sportvelden worden ook gesaneerd. Het is aannemelijk dat ze niet meer op deze plaats zullen terugkeren. Inrichting van dat terrein tot natuurgebied zou een prachtige buffer kunnen betekenen voor het Laarder Waschmeer.

*Laarder Waschmeer, botenhuisplas.
(foto, Jelle Harder)*

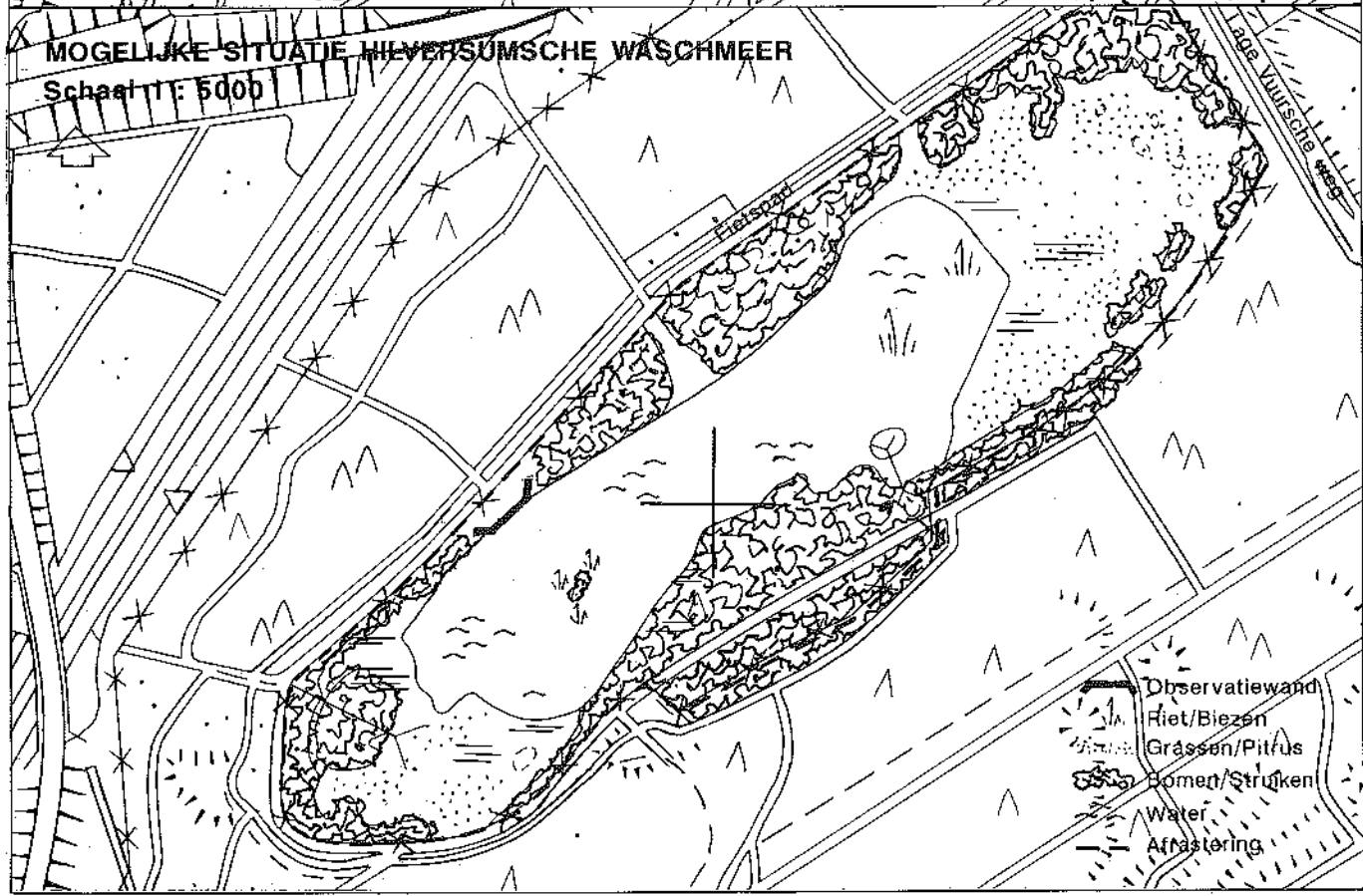
BESTAANDE SITUATIE HILVERSUMSCHE WASCHMEER

Schaal 1:1: 5000

MOGELIJKE SITUATIE HILVERSUMSCHE WASCHMEER

Schaal 1:1: 5000

Hilversumsche Waschmeer

Het Hilversumsche Waschmeer is een voor publiek afgesloten natuurgebied.

De oppervlakte bedraagt 16 ha waarvan circa 3 ha open water. Langs de randen van het water is een open terrein dat voornamelijk begroeid is met Pitrus en Pijpestrootje.

Het reservaatje wordt begraaasd met runderen.

Voor vogels is de plas aantrekkelijk als broedgebied. Dat geldt speciaal voor Geoorde fuut, Dodaars, Wilde eend, Tafeleend en Kuifeend. Zo nu en dan verschijnt er een steltloper. Indien de oevers minder begroeid zijn, wordt het gebied aantrekkelijker voor steltlopers.

In de huidige situatie is er geen goed beeld te krijgen van de aanwezige watervogels.

Voor het publiek wordt dat een stuk aantrekkelijker wanneer er een vogelobservatiewand wordt geplaatst. Dat is een houten wand met kijkgaten en een afdakje erboven.

Het beste kan zo'n observatiewand een klein stukje voor de huidige oever geplaatst worden.

In 1984 heeft de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken al eens een dergelijk voorstel gedaan. Dat gebeurde bij de opening van de vogelhut in het Laarder Waschmeer.

Dit voorstel leidde ertoe dat de eigenaar, het Goois Natuurreservaat, in 1988 een uitvoeringsplan liet opstellen door de Heidemij. Het zoeken is nu naar een sponsor om de uitvoering mogelijk te maken.

Hilversumsche Waschmeer. (foto, Jelle Harder)

Literatuur

- Bosma, Tjeerd.(1990): *Biologie en bescherming van de Kerkuil*.
- Fuchs, Hans.(1988): *Bescherm de Gierzwaluw*.
- Haan, Nico de (1983): *Vogels? ... bekijk het maar!*
- Het Vogeljaar.(1986): *Themanummer over de Huiszwaluw. Jaargang 34:4/5.*
- Het Vogeljaar.(1987): *Themanummer over de Oeverzwaluw. Jaargang 35:3.*
- Kommissie Broedzorg BFVW.(1992): *Kunstmesten voor Huiszwaluwen I. Vanellus XLVe jrg. no 2.*
- Noppert, Frank, Paul Scheepers, Jan D. Smits.(1988): *Nestkasthandleiding*.
- Taapken, Jaap.(1979): *Elseviers Vogelwademecum*.
- Vogelbescherming Nieuwsbulletin.(1991): *Speciale uitgave 'Kerkuil'. Jaargang 4:3.*
- Vogelwacht Uden e.o. (1992): *Oeverzwaluwenwand.*
- Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.; red. D.A. Jonkers et al.(1987): *Vogels tussen Vecht en Eem.*
- Schuuman, Willibrord.(1992): *Heeft de Oeverzwaluw toekomst in de Flevopolder?*

Adressen

Kunstnesten zijn te verkrijgen bij:

- Vogelbescherming, Driebergsweg 16 C, 3708 JB Zeist, 03404 - 3 77 77 (winkel).
- Waveka, Lindelaan 29, 3971 BN Driehuizen, 03438 - 1 30 63.
- Enkele bezoekerscentra van Natuurmonumenten.

Vogelhutten zijn te koop bij:

- Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland, postbus 6090, 2001 HB Haarlem, 023 - 14 30 80.

Algemene informatie:

- Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, postbus 1028, 1200 BA Hilversum.

Colofon

Samenstelling en eindredactie:

Jelle Harder

Auteurs:

Dick Jonkers: Gierzwaluw, Oeverzwaluw, Huiszwaluw, Zwarte stern
Frank van de Weijer: Steenuil
Rick van den Akker: Kerkuil
Jelle Harder: IJsvogel, Vogelobservatiehutten

Ontwerp voorpagina:

A2 ontwerp, Den Haag

Tekstverwerking:

Sanne van den Berg, Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland

Foto's:

Ben van den Brink, Gerard de Hoog, Jos Jaspers, Egon Kraak, Peter Otten,
Henk Tromp (Archief Het Vogeljaar), Jelle Harder (Archief Stichting Vrijwillig
Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland)

Topografische kaarten:

Tekenkamer Dienst Ruimte en Groen,
provincie Noord-Holland

Grafische verzorging:

Facilitair Bedrijf,
Bureau Grafische Productie,
provincie Noord-Holland

Deze gids kwam mede tot stand dankzij de financiële steun van:

- Anjerfonds Noord-Holland, Haarlem
- Aren Dina Kroese Stichting, Renkum
- Stichting Gooisch Natuurreservaat, Hilversum
- Stichting Milieubewustzijn, Het bewaarde Land, Hilversum
- Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland, Haarlem
- Provincie Noord-Holland, Haarlem
- Wereld Natuur Fonds-Nederland, Zeist

2^e druk maart 1993

Uitgave no. 79, 1992, Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

Te bestellen door overmaking van f 7,50 op postgiro 2529179 ten name van
VWG het Gooi e.o. (inclusief porto) onder vermelding van de titel.